

UCHWAŁA NR LIV/297/22
RADY GMINY W SIECIECHOWIE

z dnia 23 listopada 2022 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sieciechów na lata 2022 – 2025”

Na podstawie art. 87 ust. 1,3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840) art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559 z późn. zm.) Rada Gminy w Sieciechowie uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się do realizacji Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sieciechów na lata 2022 –2025 zaopiniowany pozytywnie przez Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Sieciechów.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od daty ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Stanisław Potyra

Załącznik do Uchwały Nr LIV/297/22
Rady Gminy w Sieciechowie
z dnia 23 listopada 2022 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY SIECIECHÓW NA LATA 2022-2025

Opracował:

Wójt Gminy Sieciechów

Uzgodniono:

Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków

Spis treści

1. Wstęp.....	4
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	5
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	5
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	14
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	14
4.1.1. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017	14
4.1.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030.....	15
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.....	15
4.2.1. Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do roku 2020	15
4.2.2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020.....	16
4.2.3. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego.....	18
4.2.4. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2018-2021	19
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	25
5.1. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	25
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Sieciechów	28
5.2.1. Charakterystyka Gminy Sieciechów.....	28
5.2.2. Rys historyczny Gminy Sieciechów	30
5.3. Krajobraz kulturowy Gminy Sieciechów	35
5.4. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	36
5.5. Zabytki nieruchome.....	38
5.6. Obiekty małej architektury: kapliczki, krzyże i figury przydrożne	41

5.7. Zabytki ruchome.....	41
5.8. Zabytki archeologiczne	42
5.9. Zabytki w zbiorach muzealnych.....	44
5.10. Miejsca Pamięci Narodowej	44
5.11. Gminna Ewidencja Zabytków dla Gminy Sieciechów	46
6. Stan zachowania i zagospodarowania zabytków oraz rodzaje zagrożeń	47
7. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Sieciechów Analiza szans i zagrożeń	48
8. Założenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sieciechów na lata 2022-2025.....	50
9. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	53
10. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	54
11. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	54
Podstawowa bibliografia	57
Załącznik nr 1 Wykaz Gminnej Ewidencji Zabytków dla Gminy Sieciechów	58
Załącznik nr 2 Stanowiska archeologiczne zlokalizowane w obrębie Gminy Sieciechów	66

1. WSTĘP

Przedmiotem niniejszego opracowania jest dziedzictwo kulturowe: materialne i niematerialne gminy Sieciechów, a w szerszym zakresie krajobraz kulturowy, na który składają się pojedyncze zabytki i zespoły zabytków, elementy zagospodarowania przestrzeni, dzieła sztuki, obiekty przyrodnicze czy miejsca historyczne (w tym miejsca pamięci narodowej). Program sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*Dz. U. 2021 r., poz. 710, ze zm.*) oraz standardami Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Przedstawia on walory dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, określa aktualny stan zachowania i zagospodarowania zabytków, zwraca również uwagę na kwestie społeczne, gospodarcze czy turystyczne w zarządzaniu zasobami kulturowymi. Dokument ten zawiera aktualne uwarunkowania strategiczne i przestrzenne, przepisy prawa, procedury administracyjne oraz mechanizmy finansowania ochrony zabytków pozwalające na prowadzenie właściwej polityki w zakresie systemowej i ciągłej ochrony dziedzictwa kulturowego. W tym zakresie przedstawiono konkretne działania mające na celu zachowanie zabytków w dobrym stanie, zwiększenie współpracy z organizacjami społecznymi i urzędem konserwatorskim, poprawę stanu zagospodarowania przestrzennego czy udostępnienie ich na potrzeby edukacyjne i turystyczne.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami nakładają na gminę przepisy Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2020, poz. 710, ze zm.). Zgodnie z art. 87 ust. 1 w/w ustawy wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami. Program ten podlega uchwaleniu przez radę gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Po zatwierdzeniu dokument ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu wójt sporządza co dwa lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy.

GŁÓWNE CELE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI OKREŚLA ART. 87 UST. 2 W/W USTAWY, TJ.:

- Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
- Uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
- Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
- Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
- Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych, edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych oraz opieka nad zabytkami.
- Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
- Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE.

Deklarację ochrony dziedzictwa narodowego oraz stworzenie warunków upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego zawiera Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, ze zm.):

Art. 5: „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

Art. 6 ust. 1: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz ust. 2: udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

Rzeczpospolita Polska przyjęła w drodze ratyfikacji akty prawne o znaczeniu międzynarodowym określające zasady i sposób dbałości o zachowane materialne dziedzictwo kulturowe. Dokumenty te są większości deklaratywnymi bądź konwencyjnymi. Najważniejsze z nich to:

- Karta Ateńska, czyli postanowienia konferencji w Atenach sporządzona 30 października 1931 r.
- Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego przyjęta w Hadze 14 maja 1954 r.
- Karta Wenecka, czyli Międzynarodowa Karta Konserwacji i Restauracji Miejsc Zabytkowych sporządzona w Wenecji w 1964 r.

Definiuje pojęcia: restauracji i konserwacji wskazując ich granice, warunki oraz zasady realizacji;

- Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego przyjęta w Paryżu 16 listopada 1972 r.

Wprowadziła pojęcie „dziedzictwa kulturowego” obejmującego:

- zabytki, pod którymi rozumie się dzieła architektury, monumentalnej rzeźby i malarstwa, elementy i budowle o charakterze archeologicznym, napisy, groty i zgrupowania tych elementów, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki;

- zespoły i miejsca zabytkowe - budowle oddzielne lub łączne, które ze względu na swoją architekturę, jednolitość lub zespolenie z krajobrazem mają wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki;

- miejsca zabytkowe - dzieła człowieka lub wspólne dzieła człowieka i przyrody, jak również sfery, a także stanowiska archeologiczne, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historycznego, estetycznego, etnologicznego lub antropologicznego.

Instrumentem służącym do realizacji celów Konwencji jest Lista Dziedzictwa Światowego.

- Międzynarodowa Karta Ochrony Ogrodów IFLA-ICOMOS sporządzona 21 maja 1981 r.
- Międzynarodowa Karta Ochrony Miast historycznych ICOMOS sporządzona w październiku 1987 r.
- Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy sporządzona w Grenadzie 3 października 1985 r.
- Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona), sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. - (Dz. U. z 1996 r., Nr 120, poz.564) dotycząca dziedzictwa archeologicznego. Zobowiązuje do wprowadzenia systemu prawnej ochrony dziedzictwa archeologicznego, łączenia potrzeb archeologii z wymaganiami planów zagospodarowania przestrzennego.
- Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Definiuje ona niematerialne dziedzictwo jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturową, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Zawiera trzy listy:

- Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony;
- Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- Rejestr programów, projektów i działań mających na celu ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego („Rejestr Najlepszych Praktyk”).

Zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r., poz. 1372, ze zm.) art. 7 ust. 1 pkt. 9 Gmina realizuje zadania własne mające na celu zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, obejmujących m.in. sprawy kultury w tym, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Głównym aktem prawnym regulującym przedmiot, zakres i formy ochrony i opieki nad zabytkami jest **Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. 2021 r., poz. 710 ze zm.)**.

Zgodnie z art. 3 pkt. 1 zabytkiem jest nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

OCHRONA ZABYTKÓW polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu (art. 4):

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

OPIEKA NAD ZABYTKIEM sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności, na zapewnieniu warunków (art. 5):

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii kultury.

OCHRONIE I OPIECE, BEZ WZGLĘDU NA STAN ZACHOWANIA PODLEGAJĄ (art. 6, ust. 1):

zabytki nieruchome będące, w szczególności (art. 6 ust. 1, pkt. 1):

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,

- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

zabytki ruchome będące, w szczególności (art. 6, ust. 1, pkt 2):

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art.5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r., poz. 1479.),
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

zabytki archeologiczne będące, w szczególności (art. 6, ust. 1, pkt. 2):

- pozostałościami terenowymi pradziejowego historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami, relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej (art. 6, ust. 2).

FORMAMI OCHRONY ZABYTKÓW SĄ (art. 7):

- **wpis do rejestru zabytków,**

- **uznanie za pomnik historii,**
- **(1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,**
- **utworzenie parku kulturowego**
- **ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.**

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na gminę szereg praw i obowiązków w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, są to m. in.:

- prawo utworzenia przez Radę Gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków) parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art.16).
- uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz strategii rozwoju gminy (art.18).
- obowiązek prowadzenia przez wójta/burmistrza/prezydenta miasta Gminnej Ewidencji Zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art.22 ust.4).
- sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego jednostka samorządu terytorialnego posiada tytuł prawny wykonywane w ramach zadań własnych (art.71).
- prawo ubiegania się przez Gminę dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane wykonywane przy zabytku będącego własnością tej jednostki (art. 73).
- prawo udzielania przez Radę Gminy, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art.81).

- sporządzanie przez wójta/burmistrza/prezydenta miasta i przyjmowanie przez radę gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami, z którego co dwa lata wójt/burmistrz/prezydent miasta przedstawia sprawozdanie radzie gminy (art.87).

UREGULOWANIA prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się w szeregu obowiązujących ustaw, w tym w:

- Ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2021 r., poz. 1899). **Art. 29, ust. 2.** Jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z tej nieruchomości można nałożyć, w razie potrzeby, na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych, w terminie określonym w umowie. **Art. 68, ust. 1.** Właściwy organ może udzielić bonifikaty od ceny ustalonej zgodnie z **art. 67 ust. 3**, na podstawie odpowiednio zarządzenia wojewody albo uchwały rady lub sejmiku. Cenę nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków obniża się o 50 %. Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę.
- Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2021 poz. 741 ze zm.). **Art. 53, ust. 4, pkt. 2.** Decyzje, o których mowa w **art. 51 ust. 1**, wydaje się po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków – w odniesieniu do obszarów lub obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021 r. poz. 710 ze zm.).
- Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2021 r., poz. 1098, ze zm.). **Art. 83a ust. 1.** Zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków – wojewódzki konserwator zabytków / nie dot. wpisanych do rejestru zabytków terenów zakomponowanej zieleni/.
- Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2020 r., poz. 1333, ze zm.).

Art. 39:

1/ Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

2/ Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków.

3/ W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

4/ Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych.

- Ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. 2020 poz. 194). Państwo sprawuje mecenat nad działalnością kulturalną polegający na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.
- Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2020 r., poz. 1057). Prowadzenie zadań z zakresu ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego oraz podtrzymywania tradycji narodowej i rozwoju świadomości kulturowej jest działalnością pożytku publicznego.

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach regulują przepisy:

- Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2020 r., poz. 902, ze zm.).
- Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479).

Zasady ochrony materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- Ustawie z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r. poz. 164).

UREGULOWANIA prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się również w rozporządzeniach:

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. 2017 r., poz. 1674).

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2021 r., poz. 81).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 r., poz. 110).
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. 2004 r. Nr 124, poz. 1304, ze zm.).
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. 2004 r. Nr 212, poz. 2153).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r., poz. 56).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz.U. 2011r., Nr 89, poz. 510).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie nagród za znalezienie zabytków lub materiałów archiwalnych (Dz.U. z 2015 r. Poz. 979).
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. 2004 r., nr 30,poz. 259).
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz. U. z 2004 r., nr 124, poz. 1302, ze zm.).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. z 2015 r., poz. 1275).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.

4.1. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI.

4.1.1. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami.

Rada Ministrów w dniu 13 sierpnia 2019 r. przyjęła projekt uchwały w sprawie Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022.

W programie przyjęto trzy główne cele. Po pierwsze optymalizację systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, podzieloną na wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym oraz wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym. Po drugie wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami, podzielone na merytoryczne wsparcie działań oraz podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego. Po trzecie budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa, w tym upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa i jego wartości oraz tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

Dla zrealizowania tych celów będą prowadzone m.in. następujące zadania:

- szkolenia dla pracowników jednostek samorządu terytorialnego i pracowników służb konserwatorskich, m. in. w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym;
- powołanie Centrum Architektury Drewnianej, którego podstawowym celem będzie dostarczanie wiedzy dotyczącej zasad konserwacji zabytków drewnianych właścicielom, opiekunom a rzemieślnikom zaangażowanym w opiekę nad tego rodzaju obiektami (CAD będzie miało siedzibę w willi "U dziadka" w otwocku);
- podniesienie bezpieczeństwa zabytków poprzez współpracę z właściwymi służbami jak Policja;
- kampanię społeczno-edukacyjną w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami;
- program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

Głównym realizatorem programu jest państwowa instytucja kultury Narodowy Instytut Dziedzictwa.

4.1.2 Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030 r.

Dokument został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 26.03.2013 r. Głównym celem Strategii jest wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju. Przyporządkowano temu cztery cele szczegółowe, wśród których czwarty, „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej” odnosi się pośrednio do ochrony dziedzictwa kulturowego. Wśród kierunków działań wymienia się:

- tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym,
- ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu,
- digitalizację, cyfrową rekonstrukcję i udostępnianie dóbr kultury. W Strategii podnosi się również kwestię aktywnego udziału społeczeństwa w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

4.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU.

4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r.

Dokument został przyjęty Uchwałą nr 158/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 28 października 2013 r. Opracowany został dla perspektywy długookresowej do 2030 roku, umożliwiającej szersze i perspektywiczne spojrzenie na rozwój. Jednakże działania przyporządkowane poszczególnym celom określono dla okresu programowania 2014-2020. Dziedzictwo i kulturę (wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia) wskazano jako jeden z celów strategicznych. Wśród najważniejszych zadań wskazano:

- Poprawa atrakcyjności turystycznej regionu w oparciu o walory przyrodnicze (w szczególności w obszarach pasm turystycznych).
- Wspieranie rozwoju turystyki kulturowej oraz tworzenia nowych produktów turystycznych.
- Ochrona spuścizny kulturowej regionu (materialnej i niematerialnej).
- Promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej regionu.

Obecnie w związku z nowym podziałem statystycznym województwa mazowieckiego, nowej perspektywy budżetowej Unii Europejskiej na lata 2021- 2027 oraz nowymi uwarunkowaniami formalno-prawnymi powstaje **Projekt założeń aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030.**

4.2.2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014- 2020.

Komisja Europejska w dniu 12 lutego 2015 r. przyjęła programy operacyjne na lata 2014-2020 dla dziewięciu polskich województw, w tym dla województwa mazowieckiego. W dokumencie tym zwrócono uwagę na ważne miejsce jakie zajmuje województwo mazowieckie w Polsce ze względu na posiadane bogactwa kulturowe. Na obszarze województwa znajduje się wiele unikalnych zabytków, a także nowoczesnych instytucji kultury. W regionie znajduje się ponad 6500 obiektów nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, wśród nich około: 120 układów urbanistycznych, 4719 dzieł architektury i budownictwa, ok. 55 dzieł budownictwa obronnego, 261 obiektów techniki, 351 cmentarzy, 692 parki, 252 ogrodów i inne formy zaprojektowanej zieleni, około 150 miejsc upamiętniających wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji (stan na 2014 r.). Wskazuje się przy tym niewymiernie małe zainteresowanie Mazowszem z perspektywy turystów.

W obowiązującej nadal osi priorytetowej V występuje działanie 3 - Dziedzictwo kulturowe. Cel szczegółowy:

- Zwiększona dostępność oraz rozwój zasobów kulturowych regionu

Bogate zasoby dziedzictwa kulturalnego stanowią ogromny potencjał rozwojowy Mazowsza. Planowane w ramach interwencji prace modernizacyjne i renowacyjne, przyczyniają się do zahamowania procesu degradacji obiektów zabytkowych, nadaniu im nowych funkcji oraz utrwalenia ich historycznych i artystycznych walorów, pozwalając na zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń.

Dodatkowo działania w zakresie rozwoju infrastruktury kultury wzmacniają procesy przekształcania instytucji kultury w nowoczesne centra dostępu do wiedzy i oferty kulturalnej oraz lokalne ośrodki życia społecznego. Realizowane w tym zakresie projekty przyczynią się do zmiany jakościowej w odbiorze kultury, poprawy dostępu do zasobów kultury, wzmocnienia funkcji edukacyjnych i zwiększenia poziomu uczestnictwa mieszkańców w życiu kulturalnym. Działania te przyczynią się do wzrostu atrakcyjności regionu, będą sprzyjać podnoszeniu regionalnego potencjału turystycznego, co z kolei przełoży się na pobudzenie wzrostu gospodarczego Mazowsza.

W ramach działania określono dwa typy projektów:

1. Wzrost regionalnego potencjału turystycznego poprzez ochronę obiektów zabytkowych:

- konserwacja, renowacja, rewaloryzacja, modernizacja, adaptacja historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, umożliwiającą zachowanie dotychczasowych funkcji obiektów zabytkowych, a także służącą nadaniu im nowych funkcji użytkowych (z przeznaczeniem w szczególności na cele kulturalne i edukacyjne), w tym również w połączeniu z działalnością komercyjną,
- ochrona i zachowanie zabytkowych ogrodów i parków,
- zabezpieczenie zabytków przed zniszczeniem lub kradzieżą,
- usuwanie barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych.

2. Poprawa dostępności do zasobów kultury poprzez ich rozwój i efektywne wykorzystanie:

- inwestycje w infrastrukturę trwałą, wyposażenie służące działalności kulturalnej, zachowaniu dziedzictwa i zwiększeniu dostępności do jego zasobów,
- inwestycje infrastrukturalne, prace modernizacyjne i renowacyjne w przypadku, gdy prace te stanowią dostosowanie istniejącego obiektu do nowych funkcji kulturowych, w tym edukacyjnych,
- efektywne wykonywanie zadań statutowych, polegające na zapewnieniu wysokiej jakości trwałego wyposażenia oraz odpowiedniego zabezpieczenia zbiorów będących w posiadaniu instytucji,
- digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego pod warunkiem powszechnego udostępnienia (jako element projektu),
- usuwanie barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych.

Obecnie w związku z nowym podziałem statystycznym województwa mazowieckiego, nowej perspektywy budżetowej Unii Europejskiej na lata 2021- 2027 oraz nowymi uwarunkowaniami formalno-prawnymi powstaje opracowywany jest RPO WM na lata 2021-2027. W ramach założeń do aktualizacji programu zaproponowano 4 celów polityki. Wśród nich:

Europa bliżej obywateli dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich, wiejskich i przybrzeżnych w ramach inicjatyw lokalnych, poprzez: wspieranie zintegrowanego rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, dziedzictwa kulturowego i bezpieczeństwa na obszarach miejskich.

4.2.3. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego został uchwalony 7 czerwca 2004 r. przez sejmik województwa mazowieckiego.

Plan zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego stanowi podstawowy dokument wyznaczający cele i kierunki rozwoju regionu w układzie przestrzennym. Jest planem o charakterze regionalnym, stanowiącym pomost między planowaniem krajowym, a planowaniem miejscowym, Dokument zawiera uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne rozwoju województwa mazowieckiego, cele oraz kierunki zagospodarowania przestrzennego, w tym inwestycje celu publicznego o charakterze ponadregionalnym.

Plan zagospodarowania przestrzennego stanowi wykładnię polityki przestrzennej województwa. Podstawowym celem tej polityki jest stworzenie warunków do osiągnięcia spójności terytorialnej oraz trwałego i zrównoważonego rozwoju poprawy życia oraz zwiększenia konkurencyjności regionu.

Głównym celem planu jest określenie polityki przestrzennej Mazowsza polegającej na ustaleniu zasad organizacji struktury przestrzennej województwa w zakresie: podstawowych elementów sieci osadniczej, rozmieszczenia infrastruktury technicznej i społecznej, wymagań dotyczących ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego.

Celem polityki planu w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego jest kształtowanie tożsamości kulturowej Mazowsza. Polityka ta jest adresowana przede wszystkim do rejonów miast i miejscowości charakteryzujących się najcenniejszymi układami urbanistycznymi, wartościami krajobrazowymi, tradycją historyczną i zabytkowymi obiektami architektonicznymi. Efektem tej polityki jest postulat objęcia ochroną prawną cennych krajobrazów kulturowych; krajobrazu kulturowego wsi i małych miast; zespołów budownictwa drewnianego; ośrodki tożsamości regionu; układów ruralistycznych i urbanistycznych; miejsc pamięci narodowej.

W sferze kultury niematerialnej polityka województwa będzie realizowana przez: propagowanie wiedzy o regionie i małych ojczyznach; pielęgnowanie odrębności kulturowej i wspieranie tożsamości ludowej; promowanie walorów kulturowych regionu oraz regionalnego folkloru poprzez różne formy organizacji imprez folklorystyczno-kulturowych oraz informowanie w mediach i wydawnictwach docierających do szerokiej rzeszy odbiorców; edukację w zakresie historii regionu i jego tożsamości kulturowej; wykorzystanie nowoczesnych technologii do zwiększenia możliwości edukacyjnych zapoznania się z dorobkiem kultury regionalnej i spuścizny kulturowej.

4.2.4. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2018-2021.

Program opieki nad zabytkami w województwie mazowieckim na lata 2018-2021 został przyjęty przez Sejmik Województwa Mazowieckiego uchwałą nr 174/18 z dnia 13 listopada 2018 r. W preambule określono nadrzędną wytyczną, którą jest przyczynienie się do otoczenia dziedzictwa województwa właściwą opieką, z zachowaniem zasady możliwie pełnego włączenia obiektów zabytkowych i niematerialnych elementów dziedzictwa w nurt współczesnego życia województwa mazowieckiego.

Diagnozę stanu dziedzictwa kulturowego nie sprowadzono jedynie do zwykłej inwentaryzacji zasobów zabytkowych, ale opracowano ją w oparciu na trzech faktach: 1/ szczególna różnorodność dziedzictwa dot. wielowątkowości kulturowej, historycznej i terytorialnej, 2/ rozwarstwienie ekonomiczne województwa, w których występują skrajne różnice ekonomiczne w obrębie poszczególnych powiatów i gmin 3/ kontekst niespotykanych wcześniej wyzwań współczesności związany z coraz większą presją inwestycyjną i konkurencją w zakresie atrakcyjności dostępnego w Polsce i Europie dziedzictwa.

Szczegółowo scharakteryzowano istniejące dziedzictwo województwa mazowieckiego z uwzględnieniem stanu zachowania zabytków drewnianych i przemysłowych, dziedzictwa niematerialnego, wydatków na ochronę zabytków w ostatnich latach. Podano dokładne dane liczbowe odnośnie zabytków rejestrowych (stan na 2017 r.):

- 7 210 obiektów nieruchomości wpisanych do księgi A,
- 20 727 obiektów ruchomych wpisanych do księgi B,
- 405 zabytków archeologicznych wpisanych do księgi C.

Określono procentowo stan zachowania zabytków rejestrowych. Na uwagę zasługuje wysoki procent (ponad 50%) obiektów, których stan ocenia się jako dobry. Niestety zabytków znajdujących się w złym i bardzo złym stanie jest ok. 10%, a w stanie niedostatecznym 11%. Analiza wskazała, że w stosunkowo najlepszym stanie są zabytki sakralne. Natomiast odwrotna sytuacja dotyczy zabytków przemysłowych i zabytków z grupy tak zwanych obiektów rezydencjonalnych. Największą jednak grupą zabytków najbardziej zagrożonych zniszczeniem stanowią zabytki mieszkalne.

Przeważająca liczba zabytków znajduje się w rękach prywatnych – 8 888, prawdopodobnie zatem od tej grupy właścicieli zależy w dużej mierze stan dziedzictwa w województwie mazowieckim. Kościoły i związki wyznaniowe będące na drugiej pozycji dysponują mniej niż ¼ tej liczby: 1 952. Niepokoici znaczna ilość nieustalonych właścicieli zabytków, ponieważ aktualnie nie ma dostatecznych instrumentów prawnych, aby je chronić. Wiele obiektów należących do Skarbu Państwa również wymaga działań remontowych.

Podsumowano realizację zadań prowadzonych przez samorządy odnośnie opracowywania Gminnych Programów Opieki nad Zabytkami - GPOnZ i prowadzenia Gminnych Ewidencji Zabytków -GEZ. Z analizy przedstawionej w dokumencie wynika, że pod tym względem w najlepszej sytuacji jest region radomski (99% gmin posiada GPOnZ i prowadzi GEZ).

Zwrócono uwagę na zróżnicowanie dochodów gmin i wysokość wydatków na opiekę i ochronę zabytków. Gminy w regionie radomskim mieszczą się w średniej województwa.

Przedstawiono występujące zagrożenia zabytków:

- Lokalizacja zabytku – zagrożenia związane z położeniem i dostępnością obiektu. W tej grupie znajdują się zarówno zabytki położone w miejscach odludnych, uniemożliwiających ich monitorowanie, jak np. zabytki małej architektury na wsiach czy zabytki archeologiczne, jak i zabytki zlokalizowane w zagęszczonych przestrzeniach miejskich, poddane bardzo silnej presji otoczenia. W tej grupie można wymienić też zabytki ruchome przechowywane na otwartej przestrzeni (np. niektóre zabytki techniki, środki transportu itp.) szczególnie narażone na dewastację lub kradzież z uwagi na swoją lokalizację.
- Materiał i konstrukcja zabytku – przykładem mogą być tu zabytki drewniane, które wśród zabytków województwa stanowią szczególnie dużą grupę – 19%. Są one w oczywisty sposób grupą szczególnie narażoną na zagrożenia pożarowe oraz korozję biologiczną. Inną grupą są budynki z elementami elewacji z kamienia wapiennego, szczególnie narażone na kwaśne środowisko związane z zanieczyszczeniem powietrza.
- Presja rynkowa – ryzyko występujące szczególnie w większych miastach, gdzie cena gruntu, na której zlokalizowany jest zabytek, wielokrotnie przewyższa jego wartość rynkową.
- Nieustalona własność – stan ponad 800 obiektów o nieustalonej własności, jest niepokojący a bardzo wiele obiektów jest w stanie złym, co wynika z ich niszczenia z uwagi na niemożność podjęcia koniecznej interwencji. Ryzyko to pogłębia brak skutecznych narzędzi prawnych, które mogłyby przeciwdziałać pogłębianiu ich dewastacji.
- Brak odpowiedniego nadzoru lub niedostateczna forma ochrony.
- „Skansenizacja” – zagrożenie związane z renowacjami dotyczącymi obszarów o historycznej wartości, jak np. zabytkowe ulice handlowe w miastach. Jego przyczyną jest silne dążenie do wierności historycznej kosztem praktycznych funkcji wynikających z potrzeb użytkowników przestrzeni. Przykładami mogą być jednolite nawierzchnie brukowe czy przeszkody utrudniające poruszanie się osobom

niepełnosprawnym i starszym, imitacyjne odtwarzanie ignorujące funkcje społeczne czy handlowe. Kwestia równowagi pomiędzy podejściem „wąsko konserwacyjnym” a dbałością o żywe funkcjonowanie obiektu zabytkowego wymaga generalnie głębokiej dyskusji a obie skrajności mogą być niekorzystne dla zachowania dziedzictwa.

- Niewłaściwa konserwacja – działania podejmowane przez właścicieli na własną rękę, które zniekształcają lub prowadzą do degradacji zabytku. Są to głównie działania związane z remontami i termomodernizacjami prowadzonymi bez konsultacji i uzgodnień, w efekcie skutkują zmianą wyglądu historycznej elewacji, dewastacją lub przykryciem styropianem detalu, nieodpowiednio dobraną kolorystyką, rażąco odbiegającymi od historycznych rozwiązaniami materiałowymi i konstrukcyjnymi.
- Agresywna ekspozycja reklam – jedna z głównych bolączek historycznych centrów miast to ingerencja coraz większych powierzchni reklamowych w krajobraz. Gminy zbyt rzadko korzystają z możliwości regulowania takiej działalności. Z uwagi na niedługi czas obowiązywania tzw. ustawy krajobrazowej (2016), na jej efekty trzeba będzie jeszcze poczekać.
- Brak sankcji prawnej – w wielu przypadkach zniszczenie cennego obiektu wiązało się zaledwie z nałożeniem niewielkiej grzywny. Jednakże obecnie wprowadzono kary administracyjne do 500000 zł za niszczenie zabytków, a surowe wyroki za niszczenie dziedzictwa zapadają coraz częściej.
- Brak świadomości wartości obiektu – ryzyko związane głównie z dorobkiem kulturowym o nieustalonym jeszcze statusie, które ma szansę stać się częścią dziedzictwa, np. architektura modernistyczna, ruchome obiekty – wytwory modernistycznego wzornictwa, a w zakresie dziedzictwa niematerialnego – wartości etnograficzne kultury społeczności miejskich (np. gwara praska w Warszawie) itp.
- Brak kontynuacji tradycji dziedzictwa niematerialnego – ta część dziedzictwa jest szczególnie wrażliwa na zanikanie z uwagi na brak kontynuacji i zmianę pokoleniową. Przykładem szybko ginących tradycji mogą być tzw. ginące zawody.
- „Porzucone” wątki dziedzictwa – wątki, które – ze względu na przebieg procesów historycznych – nie mają we współczesnej strukturze społecznej województwa mazowieckiego naturalnych kontynuatorów tradycji, z której wynikły w swojej epoce: zabytki osadnictwa olenderskiego wzdłuż Wisły pomiędzy Warszawą a Płockiem, tradycja tkacka Żyrardowa, cmentarze i świątynie nieobecnych współcześnie na Mazowszu wyznań – to przykłady takich wątków dziedzictwa.

Wymieniono i opisano nowe rozwiązania legislacyjne (ustawa krajobrazowa, ustawa o rewitalizacji, nowa forma ochrony- Lista Skarbów Dziedzictwa).

Wyniki analizy SWOT (wybrane czynniki strategiczne):

Mocne strony:

- Właściciele zabytków sakralnych stanowią wzór w opiece nad zabytkami;
- Dokumenty strategiczne i planistyczne uwzględniają potrzeby dziedzictwa;
- Samorzady przeznaczają znaczne środki na muzealnictwo;
- Duża aktywność NGO działających w obszarze opieki nad zabytkami;
- Portal Mazowiecki Szlak Tradycji ważną bazą wiedzy o dziedzictwie regionu;
- Aktywny udział organizacji społecznych w pielęgnowaniu tradycji lokalnych;
- Samorzady mają doświadczenie w pozyskiwaniu środków na opiekę nad zabytkami;
- Dziedzictwo kulturowe kreuje nowe obszary i produkty turystyczne;
- Dziedzictwo niematerialne coraz lepiej chronione (wdrażanie Konwencji UNESCO);
- Inicjatywy lokalne chroniące folklor, twórczość ludową, rzemiosło artystyczne...;

Słabe strony:

- Niewystarczające środki na prace przy obiektach zabytkowych, w tym prywatnych;
- Bardzo niskie zaangażowanie finansowe większości gmin w ochronę zabytków;
- Degradacja krajobrazu kulturowego: agresywna reklama, chaotyczna zabudowa;
- Niedostateczne działania na rzecz ochrony krajobrazu kulturowego;
- Brak zachęt w zakresie ochrony dziedzictwa dla prywatnych właścicieli;
- Niewystarczająca świadomość społeczeństwa co do wartości dziedzictwa;
- Prawie żaden z zabytków nie posiada dokumentacji cyfrowej;
- Niski poziom zabezpieczenia zabytków architektury drewnianej;
- Brak wiedzy prywatnych właścicieli o ochronie zabytków i opiece nad nimi;
- Gminne Programy Opieki nad Zabytkami mają niski poziom i są słabo wdrażane;
- Wiedza o stanie zabytków jest niepełna i brak badań uzupełniających tę wiedzę;
- Brakuje programów edukacyjnych dotyczących dziedzictwa na poziomie lokalnym;
- Brak stałego monitoringu stanu zachowania zabytków;
- Nieuregulowany stan prawny niektórych zabytków;
- Nieaktualizowane dane w Gminnych Ewidencjach Zabytków;
- Prywatne zabytki są mniej dostępne i stanowią niewykorzystany potencjał;
- Wprowadzanie przypadkowych technologii i materiałów, nadmierna adaptacja;
- Istnienie szczególnie bogatego zasobu muzealiów;

Szanse:

- Istnienie wytyczonych turystycznych szlaków kulturowych;

- Narzędzia ochrony krajobrazu kulturowego dostępne w ustawie „krajobrazowej”;
- Istnienie miejsc związanych z wydarzeniami historycznymi i wybitnymi osobami;
- Istnienie dużej ilości zabytkowej zieleni (parków, ogrodów i alej);
- Utworzenie w czerwcu 2017 r. Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków;
- Możliwość dofinansowywania przez gminy do 50% kosztów remontów;

Zagrożenie:

- Niszczenie zabytków przez źle zaplanowane działania z powodu niewiedzy;
- Presja inwestycyjna przyciągana przez walory przyrodniczo-kulturowe terenu;
- Niska świadomość społeczeństwa co do wartości obiektów zabytkowych;
- Niska świadomość społeczeństwa co do wartości krajobrazu kulturowego;
- Zagrożenie utratą zabytkowego charakteru obiektów wskutek złej modernizacji;
- Presja inwestycyjna ignorująca wartości historyczno-kulturowe terenu;
- Zmniejszanie się zasobów dziedzictwa na skutek zaniechań lub celowego działania;
- Postępująca degradacja zabytków (zwłaszcza drewnianych)
- Wprowadzanie przypadkowych technologii i materiałów, nadmierna adaptacja;

Na podstawie opracowanej, szerokiej, szczegółowej diagnozy określono główną misję opieki nad zabytkami dla województwa

Podniesienie skuteczności opieki nad zabytkami i dziedzictwem niematerialnym w województwie mazowieckim.

Założenia planistyczne zostały dostosowane do zdiagnozowanych problemów kluczowych.

- Braki edukacji kształtującej świadomość i postawy.
- Niedobór środków i ich nieoptymalna dystrybucja.
- Słabość dotychczasowych narzędzi działania.
- Słabość zasobu wiedzy fachowej.

Zaprezentowano też 4 tożsame obszary strategiczne. W ich ramach zidentyfikowano n/w cele:

Cel A.1. Wprowadzić elementy edukacji o dziedzictwie; w tym - w edukacji powszechnej.

Cel A.2. Wspierać edukacyjnie samorządy lokalne i właścicieli zabytków.

Cel B.1. Zoptymalizować system dotacji wojewódzkich.

Cel B.2. Wzorcowo dbać o zabytki własne województwa.

Cel C.1. Ograniczyć ryzyko utraty najmniej trwałych elementów dziedzictwa.

- Cel C.2. Poprawić poziom współpracy na rzecz dziedzictwa.
- Cel C.3. Wzmocnić potencjał promocyjny zabytków.
- Cel D.1. Tworzyć system wiedzy o zabytkach i dziedzictwie niematerialnym.
- Cel D.2. Radykalnie poprawić wykorzystanie technik cyfrowych.

Do poszczególnych celów zostały zaproponowane konkretne przedsięwzięcia.

Obecnie trwają konsultacje społeczne odnośnie opracowanego projektu Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Mazowieckim na lata 2022-2025.

Misją nowego programu jest „Podniesienie skuteczności opieki nad zabytkami i dziedzictwem niematerialnym”. Wyznaczono obszary strategiczne: Edukacja kształtująca świadomość i postawy, optymalizacja dostępu do środków, wypracowanie skutecznych narzędzi działania. Najważniejszymi działaniami, które zaplanowano do zrealizowania w okresie 2022-2025 są, min. stworzenie Mazowieckiego Forum Dziedzictwa, zintensyfikowanie ochrony dziedzictwa niematerialnego województwa, kontynuowanie konkursów w obszarze opieki nad zabytkami (Renowacja Roku Zabytków Mazowsza, odkrywamy nasze dziedzictwo, dom w krajobrazie), tworzenie i wspieranie powstawania programów edukacyjnych lub publikacji adresowanych do społeczności lokalnych, stworzenie Mazowieckiego Systemu Informacji Przestrzennej, dotowanie prac konserwatorskich i remontowych przy zabytkach, dokumentowanie zabytków architektury XX wieku województwa mazowieckiego i inwentaryzowanie i wyodrębnienie typów zabudowy drewnianej,

Obecnie nie obowiązuje Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami w Powiecie Kozienskim (2017-2020), Strategia Rozwoju Powiatu Kozienskiego (do 2020 r.).

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.

5.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY.

Jednym z ważniejszych dokumentów gminnych mających wpływ na politykę konserwatorską i przestrzenną gminy jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Uchwałą nr XIV/67/12 Rady Gminy w Sieciechowie z dnia 29 lutego 2012 r. został przyjęty miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego sołectwa Sieciechów w gminie Sieciechów.

W rozdziale 3 przedstawiono ustalenia ogólne dla terenów i obiektów podlegających ochronie głównie ze względu na wymagania związane ze środowiskiem kulturowym. Wyznaczono (§ 12) **strefę ochrony konserwatorskiej „A” – pełnej ochrony historycznej struktury przestrzennej obejmującą centrum założenia staromiejskiego Sieciechowa, tj. rynek wraz z zabudową przyrynkową oraz z zespołem kościoła parafialnego pw. św. Wawrzyńca.**

W obrębie strefy „A”:

- 1) wymaga się zachowania zasadniczych elementów historycznego rozplanowania poprzez utrzymanie istniejącej sieci dróg, alei, szpalerów roślinności wysokiej, osi kompozycyjnych,
- 2) obowiązuje zachowanie historycznych podziałów parcelacyjnych,
- 3) obowiązuje wytyczanie nowych dróg wewnętrznych lub ciągów pieszo-rowerowych wewnątrz terenów funkcjonalnych nie powodujących dekompozycji rozmieszczenia obiektów objętych ochroną ze względu na ich wartość kulturową,
- 4) zakazuje się wznoszenia jakichkolwiek obiektów kubaturowych, z wyjątkiem uzupełnienia zabudowy w pierzejach Rynku i przyległych do niego ulicach o łącznej wysokości do 8 m,
- 5) nakazuje się realizację zabudowy wyłącznie niskiej parterowej z poddaszem użytkowym,
- 6) zakazuje się stosowania dachów jednospadowych, kopertowych i płaskich stropodachów,
- 7) zakazuje się nadbudowy obiektów o skończonej formie architektonicznej,
- 8) umieszczanie na elewacjach szyldów, reklam, urządzeń technicznych wymaga uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w oparciu o przepisy odrębne z zakresu ochrony zabytków i opiece nad zabytkami,
- 9) zaleca się kablowy rodzaj sieci elektroenergetycznych i telekomunikacyjnych,

10) obowiązuje uzgadnianie wszelkich zamierzeń inwestycyjnych przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków na etapie zgłoszenia zamiaru budowy i prowadzenia robót budowlanych lub uzyskiwania pozwolenia na budowę zgodnie z przepisami odrębnymi z zakresu ochrony zabytków i opiece nad zabytkami.

Wyznaczono (§ 13) **strefę ochrony konserwatorskiej „B” – ochrony zachowanych elementów zabytkowych obejmującą historyczne rozplanowanie ulic wraz z zabudową oraz cmentarz parafialny. W obrębie strefy „B”:**

1) ustala się następujące zasady zagospodarowania: a) wymaga się zachowania zasadniczych elementów historycznego rozplanowania poprzez utrzymanie istniejącej sieci dróg, szpalerów, b) wymaga się zachowania historycznych podziałów parcelacyjnych, c) zakazuje się wytyczania nowych dróg publicznych wewnątrz terenów funkcjonalnych, d) dopuszcza się realizację nowej zabudowy w formie dostosowanej do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie skali i bryły zabudowy, przy jednoczesnym założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej, e) zakazuje się stosowania dachów jednospadowych, kopertowych i płaskich stropodachów, f) zakazuje się nadbudowy obiektów o skończonej formie architektonicznej, g) zaleca się przede wszystkim kablowy rodzaj sieci elektroenergetycznych i telekomunikacyjnych,

2) obowiązuje uzgadnianie wszelkich zamierzeń inwestycyjnych przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków na etapie zgłoszenia zamiaru budowy i prowadzenia robót budowlanych lub uzyskiwania pozwolenia na budowę zgodnie z przepisami odrębnymi z zakresu ochrony zabytków i opiece nad zabytkami.

Wyznaczono (§ 14) **strefę ochrony konserwatorskiej „K” – ochrony krajobrazu. W obrębie strefy „K”:**

1) należy dążyć do zachowania istniejącego drzewostanu oraz nie zmieniania sposobu użytkowania terenów w celu ochrony i kształtowania panoram,

2) obowiązuje opiniowanie wszelkich zamierzeń inwestycyjnych przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków na etapie zgłoszenia zamiaru budowy i prowadzenia robót budowlanych lub uzyskiwania pozwolenia na budowę zgodnie z przepisami odrębnymi z zakresu ochrony zabytków i opiece nad zabytkami.

Wyznaczono (§ 15) **osie widokowe w celu ochrony ekspozycji zabytkowego kościoła parafialnego, gdzie:**

1) zakazuje się wprowadzania zwartych nasadzeń wysoką roślinnością,

2) nakazuje się realizację zabudowy wyłącznie niskiej parterowej z poddaszem użytkowym o łącznej wysokości do 8 m,

3) obowiązuje opiniowanie wszelkich zamierzeń inwestycyjnych przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków na etapie zgłoszenia zamiaru budowy i prowadzenia robót budowlanych lub uzyskiwania pozwolenia na budowę zgodnie z przepisami odrębnymi z zakresu ochrony zabytków i opiece nad zabytkami.

Wyznaczono (§ 16) **strefy ochrony konserwatorskiej „OW” – obserwacji archeologicznych obejmującą obszary płaskich stanowisk archeologicznych, określone granicą na rysunku planu i oznaczone numerami 71-73/3, 71-73/4 i 71-73/8.** W obrębie wyżej wymienionych stref grunt, na którym będą prowadzone roboty ziemne lub zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, podlega ochronie w oparciu o przepisy odrębne z zakresu ochrony zabytków i opiece nad zabytkami.

Wskazano (§ 17) **obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków województwa mazowieckiego objęte ochroną prawną na podstawie przepisów odrębnych z zakresu ochrony zabytków i opiece nad zabytkami:**

1) Kościół parafialny P.W. Św. Wawrzyńca, nr rej.: 628/A z 28.10.1971 oraz 145/A z 15.03.1982.

2) Bez zezwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków nie wolno zabytków rozbierać, przerabiać, przebudowywać, odnawiać, rekonstruować, konserwować, zabudowywać, odbudowywać, zdobić, uzupełniać, rozkopywać ani dokonywać żadnych innych zmian zgodnie z przepisami odrębnymi z zakresu ochrony zabytków i opiece nad zabytkami.

3) O wszelkich zamierzeniach inwestycyjnych związanych z zabytkiem wpisanym do rejestru należy poinformować właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków na etapie zgłoszenia zamiaru budowy i prowadzenia robót budowlanych lub uzyskiwania pozwolenia na budowę zgodnie z przepisami odrębnymi z zakresu ochrony zabytków i opiece nad zabytkami.

Wskazano (§ 18) **zabytki znajdujące się w Gminnej Ewidencji Zabytków.** O wszelkich zamierzeniach inwestycyjnych związanych z zabytkiem wpisanym do Gminnej Ewidencji Zabytków należy poinformować właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków na etapie zgłoszenia zamiaru budowy i prowadzenia robót budowlanych lub uzyskiwania pozwolenia na budowę zgodnie z przepisami odrębnymi.

5.2. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW ORAZ ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY SIECIECHÓW.

5.2.1. Charakterystyka Gminy Sieciechów.

Gmina Sieciechów jest gminą wiejską położoną w południowo-wschodniej części województwa mazowieckiego, w południowej części powiatu kozienickiego. Graniczy z gminami: Kozienice, Gniewoszków, Garbata – Letnisko. Granicę wschodnią stanowi rzeka Wisła, za którą znajdują się gminy Dęblin i Stężyca. Gmina zajmuje obszar 6252 ha, zamieszkuje ją ok. 3890 mieszkańców (2019). W skład gminy wchodzi 16 sołectw. Obiekty zabytkowe występują w: Przez obszar gminy przebiega droga krajowa nr 48 Kozienice-Dęblin, wojewódzka 738 do Góry Puławskiej, 691 do Garbatki-Letnisko. Południową część gminy przecinają trasy kolejowe nr 26 Łuków-Radom ze stacją w Zajezierzu oraz nr 76 Bąkowiec-Kozienice. Odległość do Kozienic - siedziby powiatu wynosi ok. 15, do Radomia - największego miasta regionu ok. 60 km, do Warszawy - siedziby województwa i samorządu wojewódzkiego ok. 115 km.

Przyroda

Gmina Sieciechów położona jest na Nizinie Środkowomazowieckiej. Prawie cały obszar gminy wchodzi w skład mezoregionu Dolina Środkowej Wisły. Tylko część pld.-zach. znajduje się w obrębie Równiny Kozienickiej. Jest to gmina typowo rolnicza. Posiada dobre warunki glebowe do produkcji rolnej. Charakteryzuje się wysokim wskaźnikiem powierzchni użytków rolnych w powiecie (ok. 71%). Należy do gmin o małym zalesieniu w powiecie (ok. 7%) Lasy publiczne liczą ok. 27 ha, prywatne ok. 392 ha. Największe kompleksy występują w zachodniej części gminy. Fragment terenu gminy zajmuje Kozienicki Park Krajobrazowy Otulina parku. Ponadto na obszarze całej gminy rozproszone są niewielkie powierzchnie leśne. Stosunkowo dużą powierzchnię zajmują zbiorowiska łąkowe. Należą do najciekawszych zbiorowisk roślinnych występujących na terenie gminy. Najwyższe wartości przyrodnicze posiadają tereny w Dolinie Środkowej Wisły. Największe cieki to: Wisła, Dopływ spod Woli Klasztornej, Struga Mozolicka oraz Kanał Gniewoszewicko- Kozienicki. Na terenie gminy występują naturalne zbiorniki wodne: jezioro „Czaple”- 17.26 ha, jezioro „Mozolickie” - 5.87 ha.

Najcenniejsze obiekty przyrodnicze:

Otulina Kozienickiego Parku Krajobrazowego obejmuje południowo-zachodni fragment gminy. Obszar ten w większości jest zalesiony z wyjątkiem rejonu miejscowości Rzeka. Drzewostan przedstawia znaczne walory biocenotyczne i krajobrazowe. Zajmuje obszar 387,13 km².

Obszar Natura 2000 – Ostoja Kozienicka (PLB140013) zajmuje powierzchnię 683,01 km². Obecnie drzewostany składają się głównie z sosny oraz w małym stopniu jodły. Lasy zajmują większość powierzchni obszaru. Resztę terenu pokrywają pola uprawne, łąki, pastwiska. Występują tu również interesujące połączenia torfowisk wysokich i niskich. Występuje Wykazano tutaj ponad 200 gatunków ptaków, w tym 147 lęgowych.

Obszar Natura 2000 – Puszcza Kozienicka (PLH140035) o powierzchni 282,3 km². Występują charakterystyczne dla Puszczy Kozienickiej endemiczne wyżynne jodłowe bory mieszane.

Obszar Natura 2000 – Dolina Środkowej Wisły (PLB140004) o powierzchni 307,78 km². Stanowi obszar specjalnej ochrony ptaków wodno-błotnych jako forma ochrony w ramach Sieci Natura 2000. Występują tu co najmniej 24 gatunki ptaków. Dolina środkowej Wisły jest też ważnym na skalę międzynarodową korytarzem migracyjnym miejscem odpoczynku i żerowania podczas wędrówek ptaków.

Turystyka

Na terenie gminy Sieciechów Infrastruktura turystyczna jest średnio rozwinięta. W pewnym zakresie istnieje turystyka przyrodnicza oraz kulturowa. Przed niektórymi zabytkami ustawiono tablice informacyjne o historii miejsca (Opactwo, Sieciechów).

Wyznaczono piesze szlaki turystyczne:

Szlak zielony "Pułkownika Dionizego Czachowskiego" - Zajezerze, Sieciechów, Garbatka-Letnisko. Długość szlaku 58,2 km.

Szlak czarny - Zajezerze PKP, Głusiec, kurhan. Długość szlaku 1,4 km.

Wyznaczono szlak rowerowy:

Szlak żółty - Kozienice, Bąkowiec, Głusiec, kurhan. Długość szlaku 31,8 km.

Szlaki kulturowe: Sakralne Perły Mazowsza – opactwo pobenedyktyńskie w Opactwie, Szlak Książąt Mazowieckich, Szlak Rodu Kochanowskich.

5.2.2. RYS HISTORYCZNY GMINY SIECIECHÓW.

Zarys historii administracyjnej Gminy Sieciechów.

Pierwsze wzmianki historyczne o terenie gminy pochodzą z kroniki Galla Anonima z XI w. Sieciechów, zgodnie z przekazem kronikarskim, położony był na Mazowszu i stanowił własność rodu Starzów- Toporczyków. Od XII w. teren gminy znajdował w granicy dzielnicy sandomierskiej i do XIV w. podlegał jurysdykcji kasztelani sieciechowskiej. Najstarszą miejscowością gminy jest Sieciechów, który stanowił własność palatyna Władysława Hermana (1079-1102). Prawo magdeburskie i lokacja miasta nastąpiły w 1232 r. Na obecnym terenie gminy dominowała w średniowieczu własność kościelna. W okresie panowania Kazimierza Wielkiego (1333-1370) wraz z reformą sądownictwa i administracji teren obecnej gminy znalazł się w granicy powiatu radomskiego i podlegał sądownictwu starosty grodowego w Radomiu. Rozwój gospodarczy terenów gminy przypadł na XV i XVI w. Zmiana koniunktury nastąpiła w drugiej połowie XVII w. wraz z wojną polsko-szwedzką. Liczba ludności znacznie się zmniejszyła. W wyniku wojny północnej, przemarszów wojsk szwedzkich i rosyjskich, licznych klęsk żywiołowych i pożarów omawiany teren podupadł ekonomicznie. Po trzecim rozbiórze Polski znalazł się w obszarze Galicji Zachodniej w monarchii austriackich Habsburgów. W 1807 r. ziemie te weszły w skład Księstwa Warszawskiego podzielonego na powiaty i departamenty. W tym przypadku był to powiat radomski w departamencie radomskim. Decyzją kongresu wiedeńskiego w 1815 r. tereny obecnej gminy wszedł w skład Królestwa Polskiego podzielonego administracyjnie na województwa i powiaty. Po 1815 r. departamenty zostały zlikwidowane, Teren obecnej gminy znalazł się w powiecie kozienickim w województwie sandomierskim. Siedzibą władz wojewódzkich był Radom. Rosja próbowała upodobnić administrację Polski do swojego państwa. Miała temu służyć zamiana województw na gubernie w 1837 r. Już w 1845 r. zmniejszono liczbę guberni, utworzono jedną dużą gubernię radomską. Teren gminy nie zmienił położenia i należał guberni radomskiej w powiecie kozienickim. W 1867 r. Rosja wprowadziła kolejną, już ostatnią, reformę administracyjną, która jednak nie płynęła na przynależność Sieciechowa. W 1869 r. Sieciechów stracił prawa miejskie i stał się wsią i centrum gminy Sieciechów w guberni radomskiej. W skład gminy w tamtym czasie weszły następujące miejscowości: Bąkowiec, Borki, Głusiec, Kępice, Klasztorna Wola, Łoje Opactwo, Piwonia, Przewóz, Sieciechów Poduchowny, Sieciechów Opactwo, Wojcieszkowa Wola, Występ, Zajezerze, Zalesie, Zbyszyn W 1914 r. wybuchła pierwsza wojna światowa. Przez wiele miesięcy trwały zmagania wojenne między Rosją a Austro-Węgrami. Powiat kozienicki wszedł w skład okupacyjnego generał-gubernatorstwa austriackiego z siedzibą w Lublinie. Kraj podzielono na okręgi na czele z komisarzami. W listopadzie 1918 r. Polska odzyskała niepodległość. Utrzymano podział na gminy i powiaty, utworzono województwa. Powiat kozienicki wszedł w skład województwa kieleckiego. Tereny obecnej gminy Sieciechów weszły w skład powiatu kozienickiego i gminy Sieciechów. Podczas okupacji niemieckiej znalazła się w granicach Generalnej Guberni i dystryktu radomskiego. Po wyzwoleniu przywrócono

przedwojenny podział administracyjny na województwo kieleckie i powiat kozienicki w przedwojennych granicach. Utworzono Rady Narodowe, nad którymi nadzór sprawowała Rada Państwa. Powiat kozienicki do 1950 r. zajmował taki sam obszar jak przed wojną. Ustawa z 1950 r. o reformie administracyjnej wprowadziła terenowe organy jednolitej władzy państwowej. Powstałe Rady Narodowe (miejskie i wiejskie) zajmowały się działalnością gospodarczą, społeczną i kulturalną, a także porządkiem publicznym. Organami wykonawczymi były Prezydium Rad Narodowych. Nastąpiła zmiana nazewnictwa stanowisk - starosta na przewodniczącego Prezydium Powiatowej Rady Narodowej. Powstało 17 województw i 5 miast wydzielonych. W 1953 r. w powiecie utworzono 30 gmin. Już w następnym roku w ich miejsce utworzono 60 gromad. Niedługo w latach 1957 - 1959 zlikwidowano 19 małych gromad. Na początku 1959 r. w powiecie kozienickim były 2 miasta oraz 33 gromady. W roku 1962 r. powiat stanowiły 2 miasta: Kozienice i Pionki, 20 gromadzkich rad narodowych, 198 sołectw i 201 wsi. Zamieszkiwało w nim 75 600 osób. W 1972 r. w miejsce gromad wprowadzono ponownie gminy, dokonano też korekty granic powiatu. W latach 1973-1975 po raz kolejny zreformowano administrację terenową. Powstało 49 nowych województw. Powiaty zlikwidowano, a znaczną część kompetencji przekazano gminom, organami wykonawczymi zostali Naczelnicy Miast i Gmin. Jednakże dopiero reforma z 8 III 1999 r. zapewniła gminom całkowitą niezależność i właściwą samorządność, a gmina Sieciechów weszła w skład województwa mazowieckiego w powiecie kozienickim.

Kalendarium Gminy Sieciechów

XI w. – w dawnej kronice Galla Anonima pojawiła się wzmianka o Sieciechowie jako grodzie obronnym na Wiśle ; Palatyn Sieciech sprowadził i uposażył klasztor benedyktynów,

XI w. – w grodzie w Sieciechowie został uwięziony Zbigniew syna Władysława Hermana,

1122r. – Palatyn Sieciech sprowadził zakon Benedyktynów z Prowansji,

1131r. – gród sieciechowski przeszedł na własność księcia Bolesława Krzywoustego, który następnie powołał kasztelanię sieciechowską,

1191r. – pojawiły się pierwsze wzmianki pisemne o parafii sieciechowskiej, która obejmowała obszar sięgający Kazimierza, Zwolenia, Kozienic, Stężycy i Dębina,

1222r. – biskup krakowski wystawił dokument nadający kapelanię w Radomiu benedyktynom sieciechowskim,

1232r. – podniesienie rangi miejscowości Sieciechów poprzez uzyskanie lokacji na prawie magdeburskim,

1233r. – książę Konrad Mazowiecki uwięził Bolesława Wstydlwego i jego matkę Grzymisławę,

1252r. – książę Bolesław Wstydlwy wydał dokument uposażający klasztor benedyktynów z Sieciechowa,

XII-XIII w. – Sieciechów pełnił funkcję grodu obronnego,

1241r. – Tatarzy oblegali gród sieciechowski,

1244r. – plemiona Litwinów, Jaćwingów i Prusów spustoszyli teren kasztelanii sieciechowskiej,

Poł. XIV w. – w wyniku zmiany położenia koryta rzeki Wisły istniejący gród stracił na znaczeniu, na rzecz Stężycy,

2 poł. XIV w. - powstał murowany zamek Kazimierza Wielkiego; klasztor benedyktynów został przeniesiony w pobliże zamku kazimierzowskiego,

1432r. – Władysław Jagiełło wydał przywilej ustanawiający targ i jarmark w Sieciechowie,

od 1505r. - istniała w Sieciechowie szkoła początkowa usytuowana przy kościele farnym,

1575r. – z tego roku pochodzi ostatnia pisana wzmianka o zamku kazimierzowskim,

1575 - na błoniach folwarku zbyczyńskiego obradował Sejm Rzeczypospolitej,

1590r. – król Zygmunt III Waza potwierdził przywilej lokacyjny Sieciechowa,

1634r. – król Władysław IV potwierdził przywilej lokacyjny Sieciechowa,

1655r. – król Jan Kazimierz nadała miastu przywileje handlowe,

1655-1660 – okolice Sieciechowa zostały spustoszone przez wojska szwedzkie i żołnierzy Rakocznego, m.in. obrabowano klasztor w Opactwie i kościół sieciechowski,

1739-48 – w dobrach zakonu benedyktynów w Opactwie wybudowano zespół klasztorny,

1710-1769 – wybudowano nowy kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca w Sieciechowie,

XVII, XVIII, XIX w. – obszar dzisiejszej gminy nawiedzały liczne wylewy Wisły, które mocno zubożyły miejscową ludność,

1819 – nastąpiła kasata zakonu benedyktynów sieciechowskich

1830-1831 - działania wojenne podczas powstania listopadowego przyczyniły się do zwiększenia biedy na terenie dzisiejszej gminy Sieciechów,

1846 – rozpoczęto budowę wału przeciwpowodziowego,

1863-1864 – mieszkańcy Sieciechowa brali udział w powstaniu styczniowym ,

1869 - Sieciechów utracił utratą praw miejskich,

4 ćw. XIX w. – rozbudowano twierdzę Dęblin; w tym czasie powstał fort „Głusiec” i fort kolejowy „Wannowski”, ob. Bema, po lewej stronie Wisły,

1907 – nastąpił podział parafii na Sieciechów Miasto i Sieciechów Opactwo,

1909 - mieszkańcy wybudowali pierwszy murowany budynek szkoły w powiecie kozienskim,

1914 - mieszkańcy Sieciechowa zostali wysiedleni przez Rosjan za Wisłę w związku z obroną twierdzy Dęblin przez Rosjan,

1914-1918 - W Sieciechowie działała Polska Organizacja Wojskowa,

1936 - wybudowano nowoczesny budynek szkolny w Sieciechowie,

1939-45 - w październiku 1939 r. utworzona została organizacja zbrojna POZ – ZWZ, która w 1942 r. weszła w skład AK,

09.1944 – 01.1945 – w związku z utworzeniem strefy frontowej miejscowa ludność została wysiedlona z terenu gminy Sieciechów,

Rozwój urbanistyczno-przestrzenny Sieciechowa

Obecnie wyróżnia się cztery fazy w rozwoju urbanistycznym miejscowości Sieciechów: 1. okres wczesnośredniowieczny (przedlokacyjny), 2. okres polokacyjny, 3. wiek XIX i I wojna światowa oraz faza 4. okres międzywojenny, II wojna światowa i lata powojenne.

W XI w. funkcjonował gród na „Wójtowej Górze” wraz z osadami podgrodzowymi, targ oraz opactwo. Targowisko stanowiło poszerzenie traktu handlowego i posiadało charakter miejski z liczną zabudową użytkową. W jego pñ.-wsch. narożniku stał drewniany kościół pw. Św. Wawrzyńca.

Targ sieciechowski został przekształcony w układ miejski w wyniku lokacji na prawie magdeburskim w 1232 r. Powstał w Sieciechowie prosty organizm urbanistyczny na bazie wczesnośredniowiecznego układu komunikacyjnego, którego głównymi elementami był centralny plac, ulica biegnąca na zachód (ob. ulica Kozienska), ulica biegnąca na południe (ob. ul. 11-Listopada) oraz ulica Paryż. Rozplanowanie to w zasadzie przetrwało do dzisiaj, na

co wpływ miało zapewne szybkie zahamowanie rozwoju miasta. Działki były dość duże, co związane było z małą liczbą ludności. Układ działek dostosowany był do ukształtowania terenu. Zabudowa średniowiecznego miasta była całkowicie drewniana. Domy miały charakter zagrodowy z ogrodami i budynkami gospodarczymi. W 1563 roku było tu 70 domów. Dominantą był kościół pw. św. Wawrzyńca. Opactwo benedyktyńskie usytuowane na wschód od rynku było połączone z miastem groblą. Zabudowa Sieciechowa była często niszczona w wyniku powodzi i pożarów. Pierwszą budowlą murowaną w Sieciechowie był istniejący do dziś kościół parafialny wzniesiony 1758-69, w miejsce drewnianego obiektu, który spłonął w 1707 r. Obok kościoła funkcjonował szpital. W XVIII w. w rynku stała karczma. W 1785 r. znajdowało się 53 działek osiadłych i 23 pustych. Miasto mimo znacznego zubożenia rozrastało się wolno w kierunku południowym wzdłuż ciek wodnego.

W XIX w. zmniejszyła się powierzchnia rynku z 2,7 ha na 1,5 ha, czego powodem było zwiększenie powierzchni zabudowy. Ulice miasta nie były brukowane. Przez Sieciechów biegł trakt z Kozienic do Iwanogrodu. Do miasta prowadziły liczne mosty. Na przestrzeni XIX w. liczba budynków mieszkalnych wzrosła z 85 do 125. Natomiast liczba mieszkańców zwiększyła się z 516 do 990. W pld. -wsch. rogu placu stała karczma. Na gruntach miejskich funkcjonowały młyny i kuźnia. Częste wylewy niszczyły zabudowę mieszkalną, która odbudowywano również drewna. W większości zabudowa była szczytowa o regularnym i rzadkim rozstawie. Ostatecznie ma pocz. XX w. Sieciechów tworzył rynek z przyległymi do niego blokami zabudowy, poza którymi rozciągały się pola uprawne, ciek wodny, łąki i pastwiska. Zabudowa sieciechowska była niska o luźnym układzie i wiejskim charakterze z licznymi stodołami i innymi budynkami gospodarczymi w mieście.

W 1914 r. w wyniku ostrzału artyleryjskiego oraz późniejszych działań wojennych, zniszczonych zostało wiele domów i budynków gospodarczych. W międzyczasie w 1915 r. wybrukowano drogę prowadzącą z Mozolic, przez Sieciechów, Opactwo do twierdzy w Dęblin.

W okresie powojennym skupiono się na odbudowie miejscowości. Powstały pierwsze domy murowane. W 1926 r. wzniesiono plebanię murowaną. W 1936 r. powstał murowany budynek szkoły. W tym czasie miejscowość rozwijała się głównie w kierunku zachodnim, po obu stronach drogi do Mozolic. Nowa zabudowa nadała miejscowości Sieciechów mniej zwartej charakteru. Okres II wojny światowej nie przyniósł większych zniszczeń w substancji budowlanej miejscowości. Do dzisiaj zachowała się zabudowa XIX-wieczna oraz ta z 1 poł. XX w. w znacznej mierze ukształtowana na przestrzeni wieków. Z głównymi składowymi układu urbanistycznego tj. rynkiem, kościołem pw. św. Wawrzyńca i głównymi ulicami: Kozienicką, 11-Listopada i Paryż.

5.3. Krajobraz kulturowy Gminy Sieciechów.

Wg ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku krajobrazem kulturowym jest przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze. Krajobraz kulturowy danego obszaru wpływa na wzrost tożsamości lokalnej i regionalnej oraz odzwierciedla jego historię i związek działalności ludzkiej z przyrodą. Cechą krajobrazu kulturowego jest jego ciągła ewolucja. Pozytywnym przejawem dbania o krajobraz jest jego harmonijne kształtowanie zachowując najcenniejsze elementy: zabytki, tereny przyrodnicze, osie widokowe oraz umiejętne wkomponowywanie współczesnych realizacji. Zarządzanie krajobrazem nie powinno być przypadkowe, a planowe z uwzględnieniem profesjonalnie opracowanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w których ograniczy się rozproszoną zabudowę, zachowa się tradycyjny układ pól, ochronę terenów cennych przyrodniczo oraz obiektów historycznych z wyeksponowaniem tych najwartościowszych np. poprzez nienaruszania ich historycznego otoczenia i wskazywania osi i przestrzeni widokowych oraz dostosowanie nowych inwestycji do charakteru gminy.

Krajobraz gminy Sieciechów jest otwarty, rolniczy, nizinny i nieprzekształcony przemysłowo. Obszarami, które determinują krajobraz przyrodniczy jest rzeka Wisła, otulina Puszczy Kozienickiej i jezioro Czaple. Generalnie utrzymany jest krajobraz kulturowy z czytelnymi miejscami i ośrodkami historycznymi. Występują miejscowości o średniowiecznej metryce: Sieciechów, Zajezerze, Mozolice, Opactwo, Wola Klasztorna. Podobnie jak w innych gminach wiejskich regionu radomskiego przeważają dawne obiekty związane z rozwojem parafii na tym terenie, dawnymi fundacjami kościelnymi oraz świadczące o religijności przeszłych pokoleń, mieszkańców wsi i właścicieli ziemskich. Są to zespoły sakralne w Sieciechowie i Sieciechowie-Opactwie, cmentarze parafialne z historycznymi nagrobkami, kapliczki i krzyże przydrożne.

Najcenniejszym zabytkiem gminy jest zespół pobenedyktynski w Opactwie, który pretenduje do otrzymania statusu pomnika historii ze względu na swoją bogatą historię, średniowieczne relikty, znakomitą architekturę i układ przestrzenny oraz eksponowane usytuowanie w krajobrazie. Świadectwem dawnych klęsk epidemii czy działań wojennych są nekropole takie jak cmentarz choleryczny w Sieciechowie i wojenny z okresu I wojny światowej w Słowikach. Sieciechów stanowi największy ośrodek kulturowy gminy. Zachował się tutaj układ urbanistyczno-przestrzenny w małym stopniu zmieniony od czasów średniowiecza. Zabudowa mieszkalna Sieciechowa z 2 poł. XIX w i 1 poł. XX w. liczy kilkadziesiąt domów. Są to domy w znacznej większości drewniane, usytuowanych szczytowo (występują też domy ustawione kalenicowo i pojedyncze budynki murowane). Zbudowane są w konstrukcji wieńcowej, oszalowane, nakryte dachami dwuspadowymi z naczółkami lub bez tych elementów. Zdarzają się również ganki wejściowe. Zewidencjonowano dwa ciekawe domy murowane z okresu przedwojennego: budynek przy ul. Benedyktynskiej z wysokim dachem i cofniętym portykiem oraz budynek przy ul. Rynek 41 z pięknym gankiem

murowano-drewnianym. W Sieciechowie nadal funkcjonuje szkoła wybudowana tuż przed wojną. Od kilkuset lat dominantą Sieciechowa jest kościół pw. św. Wawrzyńca, wybudowany w stylu późnobarokowym i posiadający bogaty wystrój i wyposażenie rokokowe. Krajobraz kulturowy gminy wzbogacają zabytki techniki obronnej: fort „Głusiec” i fort kolejowy „Wannowski”, oraz budynek koszarowy przy ul. Wiślanej w Zajezierzu. Na szczególną uwagę zasługują zlokalizowane w Zajezierzu obiekty w postaci drewniano-murowanego dworca kolejowy wybudowanego w okresie międzywojennym oraz ceglanego młyna, który jest jedynym zewidencjonowanym zabytkiem przemysłowym.

5.4. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków (rejestr /A/)

Miejscowość	obiekt	nr rejestru zabytków
Głusiec	fort VI „Głusiec” (twierdza Dęblin), 1879, 1905-08	2/A/79 z 5.01.1979r.
Nagórnik Wielki	fort kolejowy „Wannowski” (twierdza Dęblin), 1885-87, XX w.	1/A/79 z 15.01.1979r.
Sieciechów	kościół par. pw. św. Wawrzyńca	628/A/71 z 28.10.1971r., 145/A/82 z 15.03.198r.
Sieciechów - Opactwo	zespół klasztorny benedyktynów-kościół pw. Wniebowzięcia NMP, ob. par., 1739-67 - klasztor, 1733 - dzwonnica, k. XIX w. - przeorat, ob. plebania, 1733 - pałac opacki, 1800 - ogrodzenie mur. z kaplicami, 2 poł. XVIII w.	314/A/67 z 15.02.1967r., 146/A/82 z 15.03.1982r.

Zgodnie z art. 36 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga:

- 1) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;
- 2) wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;

- 3) prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- 4) prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- 5) prowadzenie badań archeologicznych;
- 6) przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- 7) trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;
- 8) dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- 9) zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- 10) umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru: urządzeń technicznych, tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych w rozumieniu art. 2 pkt 16b i 16c ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2018 poz. 1945) oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
- 11) podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru, z wyłączeniem działań polegających na usuwaniu drzew lub krzewów z terenu nieruchomości lub jej części niebędącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem albo inną formą zaprojektowanej zieleni.
- 12) poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Zabytek nieruchomy wpisuje się do rejestru zabytków (art. 9 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami) na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego, lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy.

Od stycznia 2018 r. obowiązują przepisy dot. kar administracyjnych. Właścicielowi, który nie powiadomił ministra kultury albo wojewódzkiego konserwatora zabytków o uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku (znajdującego się na Liście Skarbów Dziedzictwa lub wpisanego do rejestru zabytków) nie później niż w terminie 14 dni od dowiedzenia się o tym zdarzeniu.

Taką samą karę przewidziano wobec osób, które uniemożliwiają lub utrudniają dostęp do zabytku organowi ochrony zabytków, wykonującemu uprawnienia wynikające z ustawy.

Kary w wysokości od 500 do 500 000 zł grożą z kolei m.in. za prowadzenie bez pozwolenia albo niezgodnie z zakresem lub warunkami określonymi w pozwoleniu na prace konserwatorskie, restauratorskie lub badania konserwatorskie, roboty budowlane i badania archeologiczne w otoczeniu zabytku /zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, rozdział 10a/.

Wpis do rejestru zabytków

Zabytek nieruchomy wpisuje się do rejestru zabytków (art. 9 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami) na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego, lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Wnioski oraz procedura wpisu do rejestru zabytków dostępna na stronie www.mwz.pl.

5.5. Zabytki nieruchome

Na terenie Gminy Sieciechów znajdują się cenne zabytki nieruchome:

Opactwo-Sieciechów, Zespół klasztorny zakonu Benedyktynów, ob. kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP

Klasztor w Opactwie założony został przez benedyktynów, sprowadzonych z Prowansji z klasztoru Św. Idziego przez cześnika Sieciechowicza, syna Sieciecha, palatyna Władysława Hermana ok. 1122r. Zapewne pierwszy klasztor był drewniany, a jedynie kościół murowany. W partiach fundamentów zachowały się fragmenty średniowiecznej budowli. W ciągu wieków klasztor był kilkakrotnie niszczone. Obecne zabudowania klasztorne pochodzą z 1733 r., w 1780r. wzniesiono refektarz, natomiast w 1800r. pałac opacki. Istniejący kościół powstał w latach 1739-1770 za sprawą opatów Józefa Kurdwanowskiego i Wawrzyńca Bułharewicza. Prace kończył opat Leonard Prokopowicz, który przyczynił się do powstania w latach 1769-79 późnobarokowych polichromii ściennych. W 1819r. klasztor został skasowany, a jego majątek, z wyjątkiem budynków, przejął rząd rosyjski. Dzięki staraniom parafian, świątynia została odnowiona w latach 1879-84 i przywrócona do kultu jako kościół parafialny. Prawdopodobnie wtedy rozebrano część południową klasztoru, pozostawiając jedynie kamienny mur łączący dawne skrzydło wschodnie z przeoratem. W końcu XIX w. wzniesiono w obrębie zespołu klasztornego murowaną dzwonnice i zachodnie murowane ogrodzenie z czterema niszowymi kapliczkami.

Podczas pierwszej wojny światowej kościół wraz z klasztorem zostały mocno zniszczone. W latach 20. XX w. podjęto się odbudowy kościoła i wybranych budynków poklasztornych. Skrzydło południowo-zachodnie oraz części skrzydła południowo-wschodniego nie odbudowano i pozostają one do dzisiaj w trwałej ruinie.

Na własność państwa przekazano część terenu przykościelnego wraz z dawnym pałacem opackim, który pełni do dzisiaj funkcje szkolno-wychowawcze. Podczas II wojny światowej

kościół został mocno uszkodzony. Jego remont rozpoczęto jeszcze w latach wojennych 1943-1946.

Zespół poklasztorny składa się z kościoła pw. Wniebowzięcia NMP, dzwonnicy, przeoratu (ob. plebania), pałacu opackiego (ob. specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy), ogrodzenia z kaplicami oraz fragmentów klasztoru (część wschodnia) w trwałej ruinie. Zachował się układ przestrzenny zespołu. Na północ od zisiejszego kościoła znajduje się dawny pałac opacki, połączony, dawniej istniejącym krużgankiem, ze świątynią. Na południe usytuowany jest przeorat- plebania. Brak południowego skrzydła klasztoru, w którym znajdowały się cele zakonników, biblioteka, refektarz i pomieszczenia gospodarcze. Skrzydło wschodnie w ruinie dawniej mieściło kuchnię. Na zachód od kościoła na osi znajduje się wspomniany tekście powyżej dość rozległy dziedziniec ujęty ogrodzeniem z czterema murowanymi kapliczkami. Obok wejścia bramnego zlokalizowana jest murowana na planie kwadratu dzwonnica. Obecny kościół pw. Wniebowzięcia NMP został wzniesiony w stylu późnobarokowym. Nieznany architekt i budowniczy świątyni zrealizował budynek na planie krzyża greckiego o krótszych ramionach transeptu. Elewacje zostały faliście powyginane, fasada została zakomponowana trójdzielna z wysokim cokołem, rozcłonkowana pilastrami, z centralnie umieszczonym balkonem żeliwnym. Otwory okienne otrzymały wykrój wielolística.

Sieciechów, kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca, 1710-79 oraz dzwonnica, 2 poł. XIX w.

Parafia powstała prawdopodobnie w XI w. Pierwotny kościół drewniany istniał tu w 1326r. W początkach XV w. zakonnicy wybudowali i uposażyli nowy kościół pw. św. Wawrzyńca. Ok. 1502r. parafia została włączona do klasztoru. Ówczesny kościół uległ zniszczeniu w wyniku pożaru w 1707r. W latach 1710-1779 zbudowano nowy kościół według projektu budowniczego Andrzeja Janowicza staraniem ks. Józefa Kurdwanowskiego, późniejszego opata i opata Wawrzyńca Bułharewicza. Konsekracji kościoła dokonał 22 października 1780r. bp Jan Lenczowski, sufragan lubelski. W 1885r. dekretem bp. Antoniego Ksawerego Sotkiewicza parafia w Sieciechowie została zniesiona, a probostwo trafiło do Opactwa. W 1907r. bp Stefan Aleksander Zwierowicz utworzył filię parafialną w Sieciechowie, natomiast na nowo erygował parafię 24 grudnia 1920r. bp Marian Ryx. Sieciechowska świątynia jest bezwieżowa, orientowana, murowana z kamienia i cegły oraz otynkowana. Elewacje boczne posiadają podziały ramowe. Na kalenicy dachu dwuspadowego umieszczono wieżyczkę na sygnaturkę. Wnętrze trójprzęsłowe nakryte sklepieniami kolebkowymi z lunetami na gurtach. Prezbiterium jest węższe, prostokątne. Ściany nawy obiektu sakralnego zostały w dość wydatny sposób rozcłonkowane charakterystycznymi pilastrami.

Budynek dzwonnicy jest usytuowany w zach.-płd. narożniku placu kościelnego. Zbudowany jest z cegły, otynkowany, na rzucie kwadratu, nakryty dachem namiotowym. Elewacje zostały ujęte w narożach pilastrami.

Nagórniki Wielkie, Fort kolejowy „Wannowski”, ob. Bema (twierdza Dęblin), 1885-87, XX w.

Fort ten wzniesiono w ramach realizacji założeń obronnych opracowanych w Rosji na początku lat trzydziestych XIX w. za panowania cara Mikołaja I po stłumieniu powstania listopadowego i włączeniu ziem Królestwa Polskiego do Imperium Rosyjskiego. Budowę twierdzy w Dęblinie rozpoczęto w 1838 r. na podstawie dokumentacji przygotowanej przez wybitnego fortyfikatora generała inżyniera Iwana Dehna. Prace nad budową twierdzy trwały do 1847 r. Twierdza ta, nazwana od imienia budowniczego Iwangorod, została zmodernizowana i wzmocniona siedmioma fortami w latach 1879-1887. Cztery z nich zlokalizowano na prawym brzegu Wisły, pozostałe trzy na lewym brzegu Wisły, wśród nich fort „Wannowski”. Usytuowany jest na zachód od miejscowości Zajezerze. Przez jego obszar przebiega droga krajowa numer 48 oraz linia kolejowa Dęblin-Radom. Obiekt ten zbudowany został pomiędzy fortami „Borek” i „Głusiec”. Posiada narys bastionowy z szczył zamkniętym wałem kleszczowo-wklęsłym. Jest to budowla ziemna z kazamatami betonowymi i murem ceglany. Obiekt poprzedza mokra fosa. Przed nią znajduje się przeciwskarpa. Obiekt w części południowej jest asymetryczny.

Głusiec, Fort VI „Głusiec” (twierdza Dęblin), 1879, 1905-08

Fort usytuowany jest w zakolu Wisły pomiędzy fortem Wannowksim, a fortem prawobrzeżnym nr 1 „Nadwiślanka”. Posiada narys bastionowy z szczył zamkniętym wałem kleszczowo-wklęsłym. Jest to budowla ziemna z kazamatami ceglany. Na osi szyi znajdują się pozostałości działobitni. Obiekt rozplanowany jest symetrycznie.

5.6. Obiekty małej architektury: kapliczki, krzyże i figury przydrożne.

Na terenie gminy występuje wiele kapliczek, krzyży i figur przydrożnych. Obiekty tego typu są rozpowszechnionym elementem krajobrazu nie tylko regionu radomskiego, ale i przeważającej części kraju. Ich ustawianie wiązało się z lokalną tradycją oraz religijnym, duchowym doświadczeniem fundatorów katolickich. Powstawały na pamiątkę ważnych wydarzeń historycznych, sytuacji rodzinnych, z obawy przed chorobami czy wojnami. Miały charakter dziękczynny, suplikacyjny, a nawet odstrasający. Najczęściej wybierano lokalizację w pobliżu świątyń, przy skrzyżowaniach, przy wjeździe do wsi, mostach, a bardziej osobiste przed domami. Na terenie gminy Sieciechów występują różne typy: figura, krzyż na cokole, kapliczka w formie krzyża na cokole, kapliczka wieżyczkowa, figura na cokole czy kolumnie. Do ich wzniesienia najczęściej wykorzystywano piaskowiec. Występują też krzyże żeliwne oraz drewniane. Najstarsze obiekty pochodzą z XIX w. Najciekawszymi pod względem historycznym i artystycznym zabytkami małej architektury sakralnej są: kapliczka segmentowa, zlokalizowana w Opactwie z ażurowym bogato zdobionym krzyżem na kolumnowej podstawie- wpisana do rejestru zabytków pod nr rej. **50/B/87** z dnia 02.10.1987 r.; krzyż z 1890 r., osadzony na wielobocznej kolumnie wspartej na cokole, również zlokalizowany w Opactwie; kapliczka wieżyczkowa w Mozolicach Dużych o niespotykanej często formie, wielosegmentowa z ażurowym, pięknym krzyżem; kapliczka z 1896 r. usytuowana na zbiegu ulic 11-Listopada i Benedyktyńskiej posiada dekoracyjnie ukształtowany cokół; figura MB z 1939 r. w Sieciechowie, wykonana z piaskowca przez warsztat Majewskich w Szydłowcu. Ciekawym obiektem jest figura Chrystusa na cmentarzu rzymsko-katolickim w Opactwie.

5.7. Zabytki ruchome.

Zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3 ustawy z 23 lipca 2003 r., DZ. U. z 2021 r., poz. 710, ze zm.).

Na podstawie art. 10 ust. 1 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wniosek właściciela zabytku ruchomego. Po uprawomocnieniu się decyzji nadawany jest numer rejestru z literą „B”.

Opactwo-Sieciechów, Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP

Zabytki znajdujące się w świątyni zostały wpisane do rejestru zabytków ruchomych pod nr rej. **50/B/87** z dnia 02.10.1987r. (31 obiektów zabytkowych), **53/B/91** z dnia 26.11.1991r. (7 obiektów zabytkowych), **137/B/96** z dnia 23.04.1996r. (organy kościelne wykonane w roku 1829 przez Rafała Ostrowskiego), **161/B/97** z dnia 10.07.1997r. (obraz św. Antoniego

Padewskiego autorstwa Wojciecha Gersona). Wnętrze ozdobione jest polichromiami iluzjonistycznymi Szymona Mańkowskiego z lat 1770-79. Namalowany został ołtarz główny z postaciami św. Benedykta i św. Scholastyki. W kopule przedstawiona została scena Adoracji Trójcy Świętej przez św. Benedykta. Dodatkowo, w medalionach nad otworami łóż znajdują się portrety m. in. Bolesława Chrobrego i Sieciecha, a także podobizny opatów zakonnych. Do zabytkowego wyposażenia należy liczna grupa obiektów rokokowych: tabernakulum ołtarza głównego, chrzcielnica szafkowa, ołtarze boczne, ambona. Wpisem również objęty jest detal architektoniczny, kapliczki i brama w ogrodzeniu cmentarza przykościelnego, rzeźba - herb Korczak, w ścianie domu opackiego i posadzki w domu opackim.

Sieciechów, kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca

Zabytki stanowiące wystrój i wyposażenie świątyni zostało wpisane do rejestru zabytków ruchomych pod nr rej. **51/B/90** z dnia 03.10.1987r. (36 obiektów zabytkowych), **54/B/91**. z dnia 26.11.1991r. (38 obiektów zabytkowych), rejestr **B-404** z dnia 19.04.2016r. (instrument muzyczny, szafa organowa wraz z prospektem pochodząca z 1911 roku), **59/B/92** z dnia 03.03.1992 r. (płyta nagrobna z 1 poł. XIX w.), **58/B/92** z dnia 03.03.1992 . (płyta nagrobna z postacią dziewczynki z pocz. XVII w.). Wpisem objęte są różnego rodzaju zabytki: ołtarze, obrazy, organy, naczynia liturgiczne, feretrony, rzeźby, ambona, chrzcielnica i dzwony.

Wyróżnia się zespół obiektów późnobarokowych (rokokowych), związanych z budową istniejącego kościoła: ołtarz główny, iluzjonistyczny i architektoniczny, namalowany temperą na tynku, posiadający obraz św. Wawrzyńca. Częściowo zasłonięty nastawą z lustrami w stylu empire. Dwa drewniane ołtarze boczne o bogatej snycerze i kolorystyce. W lewym ołtarzu znajduje się bardzo interesujący zabytkowy obraz na desce przedstawiający Matkę Bożą z Dzieciątkiem, pochodzący z XVII w. W prawym ołtarzu znajduje się obraz św. Anny Samotrzeć, pochodzący z przełomu XVII/XVIII w. Nad mensami dawniej istniejących ołtarzy iluzjonistycznymi (we wnękach nawy) są umieszczone obrazy: św. Jana Nepomucena z XVIII w., św. Benedykta z XVII w. Ambona i chrzcielnica również zostały wykonane w stylu rokokowym. Najstarszymi zabytkami są dwa dzwony gotyckie z 1459 i 1515 r. , umieszczone w dzwonnicy.

5.8. Zabytki archeologiczne

Stanowiska archeologiczne na terenie Gminy Sieciechów prezentują przekrój niemal wszystkich okresów chronologicznych , począwszy od epoki kamienia, epokę brązu, żelaza i okres wpływów rzymskich. Kończąc na okresie średniowiecza i czasach nowożytnych (**2**). Przedstawiają one różne typy i funkcję, wśród których można wymienić między innymi osady, cmentarzyska, grodzisko. Część z nich posiada dużą wartość poznawczą.

Do najcenniejszych stanowisk zewidencjonowanych w czasie badań powierzchniowych prowadzonych w ramach systemu Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP) należą : Mozolice

stan.3, Sieciechów stan.1, Sieciechów stan.2, Sieciechów stan.3, Sieciechów stan.4, Zajezerze stan.1.

Z literatury przedmiotu znane jest stanowisko z Sieciechowa-Wójtowej Góry leżące na zachód od obecnej miejscowości Sieciechów. Znajdowało się tu ciepłopalne cmentarzysko kultury przeworskiej użytkowane w II-III w. n.e. W chwili odkrycia nekropola była prawie całkowicie zniszczona. Wśród zabytków, które udało się ocalić były 2 popielnice i kilka zabytków należących do wyposażenia grobów wojowników takich jak: obosieczny żelazny miecz, elementy drewnianej tarczy w formie 2 umb i dwóch imaczy. Ponadto pozyskano również dwa groty, a także nóż, nożyce, przęślik i unikatową kostkę do gry. We wczesnym średniowieczu istniał na wzgórzu gród, którego pozostałości w postaci umocnień ziemnych (wały, fosa) odkryto od strony łąki, posiadającej zwyczajową nazwę „Łąka Grodziska”. Potwierdzeniem wczesnośredniowiecznej zabudowy na tym terenie jest duża ilość materiału ceramicznego pochodząca z powyższej epoki chronologicznej odkryta w czasie badań ratowniczych cmentarzyska przeworskiego. Należy podkreślić, iż w aspekcie naukowo-konserwatorskim teren gminy jak i samego Sieciechowa nie jest w dostatecznym stopniu rozpoznany archeologicznie. Dotyczy to głównie wczesnośredniowiecznego zespołu osadniczego. Tym bardziej, iż Sieciechów jest jedyną miejscowością położoną nad Wisłą między Płockiem, a Sandomierzem o której pisze w swojej kronice Gall Anonim. miasteczko jest jednym z najstarszych w regionie radomskim.

W dalszym ciągu największym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych występujących na obszarze gminy Sieciechów stanowi działalność detektorystów oraz tzw. „poszukiwaczy skarbów”. W zdecydowanie mniejszym stopniu zabudowa siedliskowa i działalność rolnicza. Choć zaostrenie w ostatnim czasie zapisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotyczącej nielegalnych poszukiwań za pomocą wykrywacza metali kwestii znacznie osłabiła działania „wykrywaczowców”. To należy mimo wszystko podkreślić, iż ich proceder wywiera w dalszym ciągu ogromny, negatywny wpływ na obiekty zabytkowe, powodując spustoszenie wśród nawarstwień kulturowych danego stanowiska. W tym pozbawiając archeologów zabytków, mogących wyjaśniać np. datowanie stanowiska archeologicznego. Innym problem, a zarazem zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych i zalegających tam warstw kulturowych, obiektów archeologicznych oraz wszelkich pozostałości pradziejowej egzystencji człowieka, są duże inwestycje liniowe (sieci gazociągowe, wodociągowe i kanalizacyjne). Przedsięwzięcia takie stanowią zagrożenie dla archeologicznego dziedzictwa kulturowego ale równocześnie stwarzają szansę na lepsze rozpoznanie, dzięki ratowniczym badaniom archeologicznym, pradziejów danego regionu i niejednokrotnie prowadzą do znacznego podniesienia jego walorów turystycznych dzięki randze dokonanych odkryć. Ważne jest aby wszelkie planowane inwestycje liniowe związane z szerokim zakresem prac ziemnych poprzedzić weryfikacyjnymi archeologicznymi badaniami powierzchniowymi. Konieczność ta jest spowodowana długim czasem jaki minął od przeprowadzenia poprzednich tego typu badań prowadzonych w ramach programu

Archeologiczne Zdjęcie Polski. W związku z czym wiele danych dotyczących stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie gminy Sieciechów mogło ulec zmianie, na skutek działalności człowieka oraz sił natury powodujących ich ciągłe przeobrażenia

5.9. Zabytki w zbiorach muzealnych.

Gmina Sieciechów nie posiada na swoim obszarze placówki kultury o charakterze muzealnym. Natomiast w samej miejscowości funkcjonuje izba historyczno-regionalna prowadzona przez pasjonata lokalnej historii Pana Stefana Sieka. Gromadzi ona zabytkowe eksponaty głównie posiadające charakter archeologiczny, historyczny i etnograficzny. Ruchomy materiał zabytkowy z obszaru gminy, pozyskany w czasie stacjonarnych badań wykopaliskowych, ratowniczych, sondażowo - weryfikacyjnych, prospekcji powierzchniowej lub przypadkowych odkryć znajduje się w zbiorach działów archeologii Muzeum Regionalnego im. T. Mikockiego w Kozienicach i Muzeum im. J. Malczewskiego w Radomiu.

Fragment ekspozycji w Izbie Historycznej w Sieciechowie

<https://izbasieciechow.pl>

5.10. Miejsca Pamięci Narodowej.

Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 1h ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021, poz. 710, ze zm.) ochronie podlegają miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Miejscem Pamięci Narodowej może być:

1/ grób lub cmentarz wojenny;

2/ nieruchomość lub obiekt budowlany albo jego pozostałości, upamiętniające postaci lub wydarzenia znaczące dla narodu i Państwa Polskiego, a w szczególności pomnik, krzyż przydrożny, kapliczka, kopiec;

3) inny obiekt lub przedmiot związany z wydarzeniami lub postaciami znaczącymi dla dziedzictwa Narodu i Państwa Polskiego, a w szczególności tablica pamiątkowa.

W 2016 r. zlikwidowano Radę Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. Jej kompetencje przejął Instytut Pamięi Narodowej- Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa

Zadania biura polegają na:

- inicjowaniu opieki nad miejscami walk i męczeństwa oraz trwałego upamiętniania faktów, wydarzeń i postaci związanych z tymi miejscami;
- współdziałaniu w organizowaniu obchodów, uroczystości, przedsięwzięć wydawniczych i wystawienniczych;
- ocenianiu stanu opieki nad miejscami i trwałymi obiektami pamięci narodowej, w szczególności nad grobami i cmentarzami wojennymi oraz walk narodowowyzwoleńczych i cmentarzami ofiar totalitarnego terroru;
- opiniowaniu pod względem historycznym wniosków o trwałe upamiętnienie miejsc i wydarzeń historycznych;
- współdziałaniu ze środowiskami i organizacjami emigracyjnymi i polonijnymi oraz polskimi poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, w sprawowaniu szczególnej opieki nad miejscami walk i męczeństwa Narodu Polskiego za granicami naszego kraju.

Rada do Spraw Muzeów i Miejsc Pamięci Narodowej działa na podstawie art. 7 ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2020 r., poz. 902).

Rada do Spraw Muzeów i Miejsc Pamięci Narodowej jest organem opiniodawczo-doradczym ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w sprawach zarządzania, finansowania oraz polityki kulturalnej w zakresie muzealnictwa oraz spraw związanych z miejscami pamięci narodowej, w tym pomnikami zagłady.

Wojewoda wydaje zezwolenie na remonty i stawienie nowych nagrobków na grobach wojennych w trybie art. 5 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz. U. 2017, poz. 681).

Na terenie gminy Sieciechów znajdują się między innymi:

- Cmentarz żołnierzy z czasów I wojny światowej w Słowikach Nowych;
- Mogiły pomordowanych partyzantów BCh i AK na cmentarzu w Opactwie;

- Pomnik ku czci żołnierzy BCh i AK w Kępicach;
- Pomnik 28 PAL w Zajezierzu; Pomnik/krzyż J. Piłsudskiego w Zajezierzu;
- Kopiec pamiątkowy z 1944 r. - Garczaków (kpr. Michał Okurzały).

5.11. Gminna Ewidencja Zabytków dla Gminy Sieciechów.

Zgodnie z art. 21 w/w ustawy podstawą opracowania programu opieki nad zabytkami jest gminna ewidencja zabytków. Według Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r., poz. 56). Gminna Ewidencja Zabytków jest prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy. Karta ewidencyjna zabytku zawiera dane umożliwiające określenie zabytku, jego miejsce położenia (adres), czas powstania, historię i opis wartości, stan zachowania oraz wskazanie właściciela i posiadacza zabytku. Obecnie włączanie karty adresowej lub jej wyłączenie wymaga poinformowania właściciela danej nieruchomości o zamiarze dokonania tych czynności i następnie o dokonaniu tych czynności.

Na podstawie nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 18 marca 2010 r. (Dz. U. 2010 r. nr 75 poz. 474), która weszła w życie 5 czerwca 2010 r. (art. 7) określone zostały zabytki, które powinny znaleźć się w gminnej ewidencji zabytków.

Są to zabytki nieruchome:

- wpisane do rejestru zabytków,
- znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- zabytki nieruchome wyznaczone przez wojewódzkiego konserwatora zabytków do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- inne wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Zweryfikowana Gminna Ewidencja Zabytków nie jest zamknięta i może być zwiększana zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

W celu przeprowadzenia prac remontowych, wymagających pozwolenia na budowę (przebudowa dachu, rozbudowa budynku) przy zabytku znajdującym się w Gminnej Ewidencji Zabytków należy wystąpić z wnioskiem do Starostwa Powiatowego w Kozienicach. Pozwolenie na budowę zostanie wydane po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. W przypadku prac nie wymagających pozwolenia na budowę właściciel zabytku gminnego zgłasza prace do starostwa powiatowego, które zostają zaopiniowane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

6. STAN ZACHOWANIA I ZAGOSPODAROWANIA ZABYTKÓW ORAZ RODZAJE ZAGROŻEŃ.

Stan zachowania i zagospodarowania zabytków znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków w stosunku do stanu z 2011 r. uległ zmianie w następujących sytuacjach:

- Stwierdzono rozbiórkę kilku obiektów mieszkalnych (Kępice nr 24, Mozolice nr 9, Sieciechów ul. 11 Listopada 1, ul.11 Listopada 38A, Opactwo nr 50, budynku gospodarczego Łoje nr 5 i zabytków małej architektury sakralnej (krzyże przydrożne w miejscowości Łoje).
- Wykonano termomodernizację i remontów budynków mieszkalnych, z zastosowaniem styropianu bez stosownych uzgodnień z urzędem konserwatorskim. Prace te spowodowały zmianę wyglądu budynków będących w bazie Gminnej Ewidencji Zabytków, zatarcie podziałów i detalu architektonicznego. Dotyczy to m.in. domów w Sieciechowie przy ul. 11 Listopada 3, ul. Listopada 68, ul. Kozienicka 66, ul. Paryż 9, ul. Paryż 22, Zajezierze ul. Piłsudskiego 25, Wola Klasztorna nr 50, Wola Klasztorna nr 70.
- W 2022r. zostanie zakończony kompleksowy remont dworca kolejowego w Zajezierzu.
- W 2021 r. rozpoczęto prace badawcze w kościele pobenedyktynskim w Opactwie
- Wyremontowano w 2018 r. budynek d. szkoły w Kępicach przy udziale środków zewnętrznych.
- Corocznie realizowane są prace konserwatorskie w przy wybranych zabytkach ruchomych w kościele parafialnym pw. Św. Wawrzyńca w Sieciechowie.
- W 2018r. prowadzono badania archeologiczne osady wczesnośredniowiecznej zlokalizowanej na gruntach administracyjnych Sieciechowa pod wsią Mozolice.

Największe zagrożenia:

- Prowadzenie prac remontowych zabytkowych budynków mieszkalnych, stanowiących historyczną zabudowę Sieciechowie niezgodnie ze standardami konserwatorskimi i bez uzgodnień z urzędem konserwatorskim- pomimo uchwalonego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla sołectwa Sieciechów
- Brak podjęcia kompleksowych prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach stanowiących zespół pobenedyktynski w Opactwie.

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ.

Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy oraz krajobrazu kulturowego gminy została wykonana w oparciu o wizje lokalne w terenie, przegląd dostępnej literatury oraz dokumentów gminnych, dokumentacji konserwatorskiej znajdującej się w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków Delegatura w Radomiu i informacji uzyskanych w gminie.

Mocne Strony	Słabe Strony
<p>Tereny nieprzekształcone, czyste powietrze, brak przemysłu.</p> <p>Działalność Lokalnej grupy Działania „Puszcza Kozienicka” .</p> <p>Różnorodność zabytków figurujących w gminnej ewidencji zabytków (obiekty sakralne, militarne, małomiasteczkowe, wiejskie, poprzemysłowe).</p> <p>Występowanie obiektów zabytkowych i historycznych o wartościach ponadregionalnych (zespół pobenedyktyński w Opactwie).</p> <p>Opieka społeczności lokalnych nad krzyżami i kapliczkami przydrożnymi.</p> <p>Wykorzystywanie zewnętrznych środków finansowych odnośnie prac przy zabytkach lub rozwoju infrastruktury turystycznej (remont budynku d. szkoły w Kępicach).</p> <p>Rozwój infrastruktury turystycznej (w obrębie jeziora Czaple w Sieciechowie).</p> <p>Występowanie szlaków turystycznych oraz oznakowanie najważniejszych zabytków w gminie (wraz z tablicami informacyjnymi).</p> <p>Oznakowanie wszystkich zabytków wpisanych do rejestru zabytków tabliczką „Zabytek prawem chroniony”.</p>	<p>Brak czytelnych zwyczajów ludowych.</p> <p>Brak gminnego narzędzia finansowania prac przy zabytkach gminnych.</p> <p>Występowanie zabytków, będących w złym lub niedostatecznym stanie. Brak pomysłu na ich zagospodarowanie (koszary i młyn w Zajezierzu, domy drewniane, forty twierdzy Dęblin).</p> <p>Brak skutecznej ochrony konserwatorskiej historycznego układu przestrzennego dawnego miasta Sieciechowa (rozbiórki budynków oraz modernizacje bez uzgodnienia z urzędem konserwatorskim) – pomimo obowiązywania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.</p> <p>Mała świadomość wartości i znaczenia dziedzictwa kulturowego w gminie.</p>

Szanse	Zagrożenia
<p>Zachowanie w jak najlepszym stanie zabytków znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków.</p> <p>Zwiększenie ruchu turystycznego związanego z zabytkami zlokalizowanymi na terenie gminy.</p> <p>Dalszy rozwój infrastruktury turystycznej.</p> <p>Inicjowanie lokalnych działań na rzecz opieki nad zabytkami.</p> <p>Zachowanie czystego środowiska przyrodniczego oraz wartościowego i nieprzekształconego krajobrazu kulturowego gminy Sieciechów.</p> <p>Uruchomienie własnych, dostosowanych do możliwości Gminy Sieciechów, środków finansowych w celu dotowania pilnych prac konserwatorskich lub remontowych.</p>	<p>Postępująca degradacja części zabytków.</p> <p>Brak działań remontowych i porządkowych.</p> <p>Prowadzenie w przyszłości prac remontowych w sposób niezgodny ze standardami konserwatorskimi i budowlanymi powodująca degradację krajobrazu kulturowego Sieciechowa.</p> <p>Występowanie zagrożeń zewnętrznych: pożary, powodzie.</p> <p>Brak inicjatyw społecznych odnośnie opieki nad zabytkami.</p> <p>Brak środków finansowych własnych na realizację działań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami.</p>

8. Założenia Gminnego Programu Opieki nad zabytkami dla Gminy Sieciechów na lata 2022-2025

Uwzględniając cele wymienione w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w wyniku dokonanej kompleksowej analizy stanu dziedzictwa kulturowego w Gminie Sieciechów w oparciu o inne dokumenty strategiczne utworzone na poziomie gminy zostały sformułowane następujące priorytety w perspektywie wieloletniej, natomiast kierunki i działania w perspektywie 4 letniej.

Priorytet 1. Ochrona Dziedzictwa Kulturowego Gminy Sieciechów	
Kierunki	Działania
1. Prowadzenie Gminnej Ewidencji Zabytków.	1. Włączanie do GEZ nowych obiektów zabytkowych, które zostaną uznane za wartościowe np. kapliczki, figury, krzyże przydrożne, obiekty architektury itp.
	2. Wyłączanie z GEZ w przypadku np. zniszczenia zabytku, utraty wartości zabytkowych i wydawanie stosownych uchwał lub zarządzeń w tych sprawach.
	3. Udostępnienie wykazu Gminnej Ewidencji Zabytków mieszkańcom gminy oraz tekstu Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.
2. Monitorowanie stanu zachowania obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków oraz stanu prawnego dotyczącego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.	4. Wyznaczenie osoby zajmującej się sprawami ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (znajomość przepisów prawa, współpraca z pracownikami urzędu konserwatorskiego, wiedza na temat zasobów zabytkowych gminy, itp.).
	5. Dokonywanie przeglądów obiektów z gminnej ewidencji zabytków oraz ograniczenie występowania remontów

	<p>budynków zabytkowych bez wymaganych prawem pozwoleń i uzgodnień.</p>
	<p>6.Współpraca z Urzędem konserwatorskim, Starostwem Powiatowym i innymi urzędami oraz instytucjami zajmującymi się ochroną zabytków.</p>
<p>3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.</p>	<p>7.Przygotowanie gminnego mechanizmu finansowego mającego na celu dofinansowanie prac przy zabytkach, będących własnością osób prywatnych, organizacji pozarządowych czy wspólnot, na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.</p>
	<p>8.Wsparcie prawne i merytoryczne dla właścicieli zabytków i organizacji pozarządowych w inicjowaniu działań przy zabytkach.</p>
	<p>9.Walka z samowolami budowlanymi.</p>
<p>3. Ochrona wartości przestrzennych</p>	<p>10.Aktualizacja Studium Uwarunkowań Przestrzennych i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego.</p>
	<p>11. Ochrona widokowa zespołu pobenedyktyńskiego w Opactwie.</p>

Priorytet 2 Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego.	
Kierunki	Działania
1. Promowanie dziedzictwa kulturowego gminy.	1. Propagowanie działań mających na celu przywrócenie i kultywowanie tradycji ludowych i obrzędów. 2. Wydawanie i wspieranie publikacji (w tym folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy. 3. Wspieranie i inicjowanie konkursów, wystaw, praktyk odnośnie zabytków występujących na terenie powiatu- środki własne, zewnętrzne- współpraca z gminami, właścicielami zabytków, organizacjami społecznymi, instytucjami kultury, osobami prywatnymi.
2. Edukacja w zakresie wiedzy o dziedzictwie kulturowym gminy.	4. Kształtowanie tożsamości lokalnej poprzez wspieranie istniejących i powstających organizacji społecznych, ukierunkowanych na opiekę nad pamiątkami historii, zdobywanie wiedzy historycznej i dzielenie się nią społecznością lokalnej. 6. Wprowadzenie i upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji szkolnej poprzez organizowanie i wspieranie zajęć (np. zwiedzanie izby historycznej w Sieciechowie).
3. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby turystyczne.	8. Wprowadzenie oznakowania obiektów zabytkowych na drogach wojewódzkich, powiatowych i gminnych w celu ułatwienia dojazdu do zabytków. 9. Ustalenie z właścicielami najcenniejszych obiektów zabytkowych zasad ich

	udostępniania w celach turystycznych.
	10. Dalsze prowadzenie działań zmierzających do poprawy infrastruktury turystycznej w gminie.
	11. Wspieranie inicjatywy ustanowienia dawnego opactwa benedyktyńskiego pomnikiem historii.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd Gminy Sieciechów. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez szereg działań władz gminy jak również jednostek podległych i współpracujących zmierzających do osiągnięcia określonych w przedmiotowym dokumencie celów. Program jest skierowany przede wszystkim do społeczności lokalnej dzięki akceptacji i współpracy której realizacja programowych celów będzie mogła mieć szanse powodzenia i w konsekwencji ma jej przynieść wymierne korzyści.

W celu realizacji niniejszego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Sieciechów wykorzystane zostaną następujące kategorie instrumentów: instrumenty prawne, instrumenty finansowe, instrumenty społeczne, instrumenty koordynacji, instrumenty kontrolne.

- instrumenty prawne – wynikające z przepisów ustawowych, m.in.: uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, powołanie parku kulturowego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wdrożenie uchwały krajobrazowej, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków, itp.;
- instrumenty finansowe – finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje na remonty obiektów wpisanych do rejestru zabytków niebędących własnością gminy, dla właścicieli i posiadaczy zabytków wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków oraz włączonych do gminnej ewidencji zabytków;
- instrumenty koordynacji – realizacja projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w gminnej strategii i innych dokumentach, współpraca w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami z innymi jednostkami

samorządowymi, z powiatem i samorządem województwa, organizacjami wyznaniowymi oraz bezpośrednio z właścicielami zabytków;

- instrumenty społeczne – m.in. działania edukacyjne, promocyjne, współpraca z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, konsultacje z właścicielami obiektów zabytkowych;
- instrumenty kontrolne – aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego, sporządzanie sprawozdań z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami oraz aktualizacja przedmiotowego dokumentu wynikająca z czteroletniego okresu jego obowiązywania.

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Zgodnie z zapisami Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Wójt Gminy ma obowiązek sporządzania co dwa lata sprawozdań z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami. Sprawozdanie to ma być przedstawione Radzie Gminy.

W celu dokonania oceny gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Sieciechów niezbędne jest prowadzenie monitoringu działań podejmowanych dla realizacji poszczególnych działań określonych w tym programie.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

W zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku (wpisanego do rejestru zabytków) wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku (art. 71 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Jednocześnie w/w ustawa wskazuje na możliwość pozyskania środków zewnętrznych w formie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac prowadzonych przy zabytkach (art. 74):

- ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ze środków finansowych z części budżetu państwa „Kultura i Ochrona Dziedzictwa Narodowego. Program „Ochrona Zabytków”. Można starać się o przyznanie środków finansowych następujące zadania: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane

przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania; prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków).

- wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda. Pozyskana dotacja może być przyznana na:

- Sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- Przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- Opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- Wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- Sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
- Zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- Stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku; 76
- Odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- Odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- Odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- Modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- Wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- Uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;

- Działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- Zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7–15;
- Zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Szczegółowe uregulowania w tym zakresie zawiera Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. 2017 r., poz. 1674).

Inne źródła dofinansowania projektów związanych z pracami przy zabytkach oraz projektów pośrednio związanych z ochroną dziedzictwa to:

Środki z Funduszy Europejskich, dystrybuowane na poziomie krajowym;

Środki z Regionalnych Programów Operacyjnych, dystrybuowane na poziomie województw;

Środki z Europejskich programów specjalnych, współpracy trans granicznej;

Środki wojewódzkie, przyznawane przez marszałków województw - zgodnie z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;

Środki własne gminy - zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Informacje na temat zasad i kryteriów dotyczących możliwości pozyskania środków finansowych na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami znajdują się na następujących stronach internetowych: Informacje o zasadach i kryteriach dotyczących możliwości pozyskiwania środków finansowych na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami znajdują się na podanych poniżej stronach:

Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków www.mwzkz.pl (dotacje)

Informacje dotyczące programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego www.gov.pl › web › kultura › programy-mkidn-2021

Informacje dotyczące programów operacyjnych „Regionalne programy operacyjne” www.rpo.mazovia.gov.pl

Informacje dotyczące programu operacyjnego „Fundusz dla organizacji pozarządowych” www.funduszngo.pl

Informacje dotyczące przyznawania dotacji przez Instytut Pamięci Narodowej <https://ipn.gov.pl/pl/upamietnianie/groby-weteranow-walk-o/dotacje-i-swiadczenia/64096,Dotacje-i-swiadczenia.html>

Informacje o udzielaniu dotacji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, m.in. dla powiatów i gmin ze środków Województwa Mazowieckiego www.mazovia.pl

Informacje o dotacjach na zabytki znajdujących się w GEZ można uzyskać w Lokalnej Grupie Działania „Puszcza Kozienicka”.

Podstawowa Literatura

- 1/ Deleka D., Zając K., Powiat kozienicki. Przewodnik subiektywny, Kozienice 2010
- 2/ Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, T. III, woj. Kieleckie, z.6, pow. kozienicki, Warszawa 1961
- 3/ Kondracki J. – Geografia regionalna Polski, Warszawa 2001
- 4/ Nierychlewska A., Budownictwo obronne powiatu radomskiego w okresie od XIII do XVIII wieku", Radom 2002
- 5/ Miłobędzki A., Architektura Polska XVII w., Warszawa 1980
- 6/ Radomskie – alfabet wykopalisk praca zbiorowa, Radom 1994
- 7/ Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, red. Filip Sulimierski, Bronisław Chlebowski, Władysław Walewski, Warszawa 1880- 1902,.
- 8/ Wiśniewski J., Dekanat kozienicki, Radom 1913
- 9/ Zając K., Siek S. , Sieciechów – Szkice do dziejów miejscowości. Od czasów najdawniejszych do współczesnych, Kozienice- Sieciechów 2009

Ważniejsze strony internetowe

<https://izbasieciechow.pl>

<https://www.kozienicepowiat.pl>

<https://www.sieciechow.pl>

**Dokumentacja konserwatorska dotycząca poszczególnych zabytków znajduje się w
Archiwum Zakładowym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Warszawie
Delegatura w Radomiu**

Załącznik nr 1

Wykaz Gminnej Ewidencji Zabytków dla Gminy Sieciechów (po weryfikacji terenowej
w 2021 r.)

GEZ Lp.	Miejscowość	Obiekt , czas powstania	Uwagi
1.	Głusiec	Fort VI „Głusiec” Twierdza Dęblin 1879r., 1905-1908r.	(wpis do rej. zabytków nr 2/A z dn. 05.01.1979r.)
2.	* Głusiec	Słup graniczny I poł. XIX w.	Brak lokalizacji w terenie
3.	Głusiec	Krzyż przydrożny (drewniany) 1 poł. XX w.	Numer ewidencyjny działki 32/5
4.	Kępice	Dom mieszkalny XIX/XX w.	Posesja nr 2 (błąd w karcie GEZ właściwy nr to 23) Numer ewidencyjny działki 212/1. Brak lokalizacji w terenie
5.	Kępice	Dawna szkoła I poł. XX w. (obecnie świetlica wiejska)	Numer ewidencyjny działki 17
6.	Łoje	Budynek gospodarczy (drewniany) I poł. XX w.	Posesja nr 5 Numer ewidencyjny działki 560 Brak lokalizacji w terenie
7.	Łoje	Dom mieszkalny I poł. XX w.	Posesja nr 15 Numer ewidencyjny działki 685
8.	Łoje	Dom mieszkalny I poł. XX w.	Posesja nr 18 Działka ewidencyjna nr 683

9.	Łoje	Krzyż drewniany 1 poł. XX w.	Działka ewidencyjna nr 640 Brak lokalizacji w terenie
10.	Łoje	Krzyż przydrożny XIX/XX w.	Działka ewidencyjna nr 718 Pas drogowy Brak lokalizacji w terenie
11.	Mozolice Duże	Dom mieszkalny II poł. XX w.	Posesja nr 9 Działka ewidencyjna nr 943/4 Brak lokalizacji w terenie
12.	Mozolice Duże	Kapliczka przydrożna 1899r.	Numer ewidencyjny działki 984/2 (pas drogowy)
13.	Mozolice Duże	Kapliczka 1891r.	Numer ewidencyjny działki 950/4
14.	Mozolice Duże	Kapliczka 1928r.	Numer ewidencyjny działki 541/6.
15.	Mozolice Małe	Kapliczka przydrożna XIX/XX w.	Działka ewidencyjna nr 427/2.
16.	Nagórnik	Dom mieszkalny I ćw. XX w.	Posesja nr 2 Numer ewidencyjny działki 179.
17.	Nagórnik	Dom mieszkalny I ćw. XX w.	Posesja numer 3 Działka ewidencyjna nr 372
18.	Nagórnik	Dom mieszkalny I ćw. XX w.	Posesja numer 16 Działka ewidencyjna nr 236
19.	Nagórnik	Dom drewniany I poł. XX w.	Posesja numer 29 Działka ewidencyjna nr 166
20.	Nagórnik	Krzyż drewniany Kon. XIX w.	Działka ewidencyjna nr 222 (pas drogowy)
21.	Nagórnik	Krzyż przydrożny 1912r.	Działka ewidencyjna nr 222 (pas drogowy)
22.	Nagórnik	Kapliczka przydrożna 1912r.	Działka ewidencyjna nr 202/2
23.	Nagórnik	Fort kolejowy „Wannowski” (Twierdza Dęblin) 1885-1887r., pocz. XX w.	Działka ewidencyjna nr 68 (wpis do rej. zabytków nr 1/A z dn.15.01.1979r.)
24.	Opactwo	Kościół pw. Wniebowzięcia Matki Boskiej 1739-1767r.	Działka ewidencyjna nr 241/2 (wpis do rej. zabytków nr 314/A z dn.15.02.1967r. oraz 146/A z dn. 15.03.1982r.)

25.	Opactwo	Pałac opatów XVIII w. 1800r.-1823r.	Działka ewidencyjna nr 232/2 (wpis do rej. zabytków nr 314/A z dn.15.02.1967r. oraz 146/A z dn. 15.03.1982r.)
26.	Opactwo	Budynek gospodarczy Pocz. XIX w.	Działka ewidencyjna nr 241/2 (wpis do rej. zabytków nr 314/A z dn.15.02.1967r. oraz 146/A z dn. 15.03.1982r.)
27.	Opactwo	Dawny przeorat (obecnie plebania)	Działka ewidencyjna nr 241/2 (wpis do rej. zabytków nr 314/A z dn.15.02.1967r. oraz 146/A z dn. 15.03.1982r.)
28.	Opactwo	Klasztor (częściowo w ruinie) I poł. XII w. , 1733r.	Działka ewidencyjna nr 241/2 (wpis do rej. zabytków nr 314/A z dn.15.02.1967r. oraz 146/A z dn. 15.03.1982r.)
29.	Opactwo	Dzwonnica XVIII w.	Działka ewidencyjna nr 241/2 (wpis do rej. zabytków nr 314/A z dn.15.02.1967r. oraz 146/A z dn. 15.03.1982r.)
30.	Opactwo	Figura Matki Boskiej 1890r.	Działka ewidencyjna nr 241/2
31.	Opactwo	Cmentarz rzymsko-katolicki I poł. XX w.	Działka ewidencyjna nr 372
32.	Opactwo	Figura Chrystusa 1904r.	Działka ewidencyjna nr 372 (na cmentarzu rzymsko- katolickim)
33.	Opactwo	Kapliczka św. Jana	Działka ewidencyjna nr 402 (pas drogowy).
34.	Opactwo	Kapliczka 1930 r.	Pas drogowy drogi nr 48
35.	Opactwo	Kapliczka przydrożna 1890r.	Działka ewidencyjna nr 398 (pas drogowy).
36.	Opactwo	Mur klasztorny z czterema kapliczkami	Działka ewidencyjna nr 241/2 (wpis do rej. zabytków nr 314/A z dn.15.02.1967r. oraz 146/A z dn. 15.03.1982r.)
37.	*Opactwo	Słup graniczny	Brak lokalizacji w terenie

38.	Opactwo	Dom mieszkalny II ćw. XX w.	Posesja nr 50 Działka ewidencyjna nr 161
39.	Opactwo	Dom mieszkalny I poł. XX w.	Posesja nr 57 Działka ewidencyjna nr 279
40.	Opactwo	Dom mieszkalny I poł. XX w.	Posesja nr 87 Działka ewidencyjna nr 124
41.	Opactwo	Dom mieszkalny I poł. XX w.	Posesja nr 91 Działka ewidencyjna nr 130
42.	Sieciechów	Kościół pw. św. Wawrzyńca 1710r., 1758-1769	(wpis do rej. zabytków nr 628/A z dn.28.10.1917r. oraz 145/A z dn. 15.03.1982r.) Działka ewidencyjna nr 350
43.	Sieciechów	Dzwonnica XIX w.	Działka ewidencyjna nr 350
44.	Sieciechów	Ogrodzenie kościoła 1907r.	Działka ewidencyjna nr 350
45.	Sieciechów	Tablica nagrobna XIX w.	Działka ewidencyjna nr 350
46.	Sieciechów	Kapliczka 1933r.	Działka ewidencyjna nr 733 (plac rynkowy)
47.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. Rynek 1 Działka ewidencyjna nr 352
48.	Sieciechów	Dom mieszkalny II ćw. XX w.	ul. Rynek 19 Działka ewidencyjna nr 370
49.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. Rynek 20 Działka ewidencyjna nr 756
50.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. Rynek 26 Działka ewidencyjna nr 739
51.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. Rynek 28 Działka ewidencyjna nr 737
52.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. Rynek 32 Działka ewidencyjna nr 732
53.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. Rynek 40 Działka ewidencyjna nr 725

54.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. Rynek 41 Działka ewidencyjna nr 724
55.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. Rynek 42 Działka ewidencyjna nr 723
56.	Sieciechów	Dom mieszkalny II ćw. XX w.	ul. 11 Listopada 1 Działka ewidencyjna nr 371 Brak lokalizacji w terenie
57.	Sieciechów	Budynek użyteczności publicznej 1909r.	ul. 11 Listopada 2 Działka ewidencyjna nr 757
58.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. 11 Listopada 3 Działka ewidencyjna nr 372
59.	Sieciechów	Dom mieszkalny II ćw. XX w.	ul. 11 Listopada 4 Działka ewidencyjna nr 758
60.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. 11 Listopada 6 Działka ewidencyjna nr 759
61.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. 11 Listopada 11 Działka ewidencyjna nr 376
62.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. 11 Listopada 13 Działka ewidencyjna nr 384
63.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. 11 Listopada 20 Działka ewidencyjna nr 765
64.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. 11 Listopada 22 Działka ewidencyjna nr 766
65.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. 11 Listopada 30 Działka ewidencyjna nr 770
66.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. 11 Listopada 34 Działka ewidencyjna nr 772
67.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. 11 Listopada 38 Działka ewidencyjna nr 774
68.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. 11 Listopada 38A Działka ewidencyjna nr 774 Brak lokalizacji w terenie
69.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. 11 Listopada 52 Działka ewidencyjna nr 780
70.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. 11 Listopada 68 Działka ewidencyjna nr 788
71.	Sieciechów	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada 70

		I poł. XX w.	Działka ewidencyjna nr 789
72.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. 11 Listopada 94 Działka ewidencyjna nr 811
73.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. 11 Listopada 122 Działka ewidencyjna nr 827
74.	Sieciechów	Dom mieszkalny 1936r.	ul. 11 Listopada 126 Działka ewidencyjna nr 830
75.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. 11 Listopada 140 Działka ewidencyjna nr 837
76.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. Kozienicka 19 Działka ewidencyjna nr 488
77.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. Kozienicka 24 Działka ewidencyjna nr 311
78.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. Kozienicka 25 Działka ewidencyjna nr 485
79.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. Kozienicka 28 Działka ewidencyjna nr 309
80.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. Kozienicka 40 Działka ewidencyjna nr 302
81.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. Kozienicka 42 Działka ewidencyjna nr 296
82.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. Kozienicka 66 Działka ewidencyjna nr 141/2
83.	Sieciechów	Dom mieszkalny(drewniany) I poł. XX w.	ul. Ojców Benedyktynów 1 Działka ewidencyjna nr 18/2
84.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. Ojców Benedyktynów 2 Działka ewidencyjna nr 800
85.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. Paryż 9 Działka ewidencyjna nr 331
86.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. Paryż 11 Działka ewidencyjna nr 329
87.	Sieciechów	Dom mieszkalny I poł. XX w.	ul. Paryż 12 Działka ewidencyjna nr 343
88.	Sieciechów	Kapliczka przydrożna 1914r.	Przy posesji przy ul. Paryż nr 22 Działka ewidencyjna nr 338
89.	Sieciechów	Stodoła drewniana ok.1930 r.	ul. Wiślana 1 Działka ewidencyjna nr 136

90.	Sieciechów	Szkoła murowana 1936r.	ul. Szkolna 1 Działka ewidencyjna nr 321
91.	Sieciechów	Figura Matki Boskiej na cokole 1939r.	Przy ulicy Szkolnej Działka ewidencyjna nr 321
92.	Sieciechów	Cmentarz choleryczny 1873r.	Działka ewidencyjna nr 91
93.	Sieciechów	Cmentarz rzymsko-katolicki (nowy) 1905r.	Po lewej stronie drogi nr 48 Sieciechów –Mozolice Duże Działka ewidencyjna nr 454
94.	Sieciechów	Cmentarz rzymsko-katolicki (stary) 1785r.	Po prawej stronie drogi nr 48 Sieciechów –Mozolice Duże Działka ewidencyjna nr 298
95.	Sieciechów	Kapliczka XIX/XX w. - 1896r.	Pas drogi krajowej nr 48 Działka ewidencyjna nr 387
96.	Sieciechów	Kapliczka I poł. XX w.	Na zakręcie drogi krajowej nr 48 i ulicy Paryż. Działka ewidencyjna nr 336/2
97.	Słowiki	Cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej 1914r.-1915r.	Działka ewidencyjna nr 2930
98.	Słowiki	Kapliczka 1909r.	Działka ewidencyjna nr 328
99.	Wola Klasztorna	Dom mieszkalny I poł. XX w.	Działka ewidencyjna nr 5/1
100.	Wola Klasztorna	Dom mieszkalny II ćw. XX w.	Posesja nr 62 Działka ewidencyjna nr 10
101.	Wola Klasztorna	Dom mieszkalny I poł. XX w.	Posesja nr 70 Działka ewidencyjna nr 1/1
102.	Wola Klasztorna	Remiza OSP XIX/XX w.	Posesja nr 50 Działka ewidencyjna nr 22/2
103.	Wola Klasztorna	Kapliczka XIX/XX w. – 1912r.	Przy posesji nr 50 Działka ewidencyjna nr 22/2
104.	Wola Klasztorna	Kapliczka przydrożna 1910 r.	W centrum wsi Działka ewidencyjna nr 19a
105.	Wólka Wojcieszowska	Dom mieszkalny II ćw. XX w.	Posesja nr 12 Działka ewidencyjna nr 14
106.	Wólka Wojcieszowska	Dom mieszkalny 1926r.	Posesja nr 25 Działka ewidencyjna nr 50/2
107.	Wólka Wojcieszowska	Kapliczka przydrożna 1918r.	Działka ewidencyjna nr 41

108.	Występ	Krzyż przydrożny 1934r.	Działka ewidencyjna nr 19
109.	Zajezierze	Dworzec kolejowy Lata 20/30 XX w.	Działka ewidencyjna nr 371/7
110.	Zajezierze	Kapliczka 1913r.	Przy posesji przy ul. Wiślana 7 Działka ewidencyjna nr 10/3
111.	Zajezierze	Dawne koszary wojskowe I ćw. XX w.	ul. Wiślana 18 Działka ewidencyjna nr 374
112.	Zajezierze	Młyn murowany Lata 20/30 XX w.	ul. Piłsudskiego 38 Działka ewidencyjna nr 86/1
113.	Zajezierze	Dom mieszkalny II ćw. XX w.	ul. Piłsudskiego 25 Działka ewidencyjna nr 40/1,39/1
114.	*Zajezierze	Słup graniczny I poł. XIX w.	Brak lokalizacji w terenie
115.	*Zbyczyn	Słup graniczny I poł. XIX w.	Brak lokalizacji w terenie

*obiekty GEZ w postaci słupów granicznych nie zostały zlokalizowane podczas weryfikacji terenowej w listopadzie 2021r.

** Z Gminnej Ewidencji Zabytków gm. Sieciechów został wykreślony budynek plebanii w przy ul. Paryż 1 w Sieciechowie, jak również obiekty położone przy ul. Paryż nr 22 oraz ul. 11 Listopada nr 130 z tej samej miejscowości.

Stanowiska archeologiczne zlokalizowane w obrębie Gminy Sieciechów

Wykaz zweryfikowanej gminnej ewidencji zabytków archeologicznych dla Gminy Sieciechów

L.p.	Miejscowość	Numer stanowiska w obrębie miejscowości	Obszar AZP i numer stanowiska archeologicznego w obrębie obszaru	Funkcja	Chronologia
1.	Głusiec	1	AZP 71-74/2	wieś	okres nowożytny okres późnośredniow.
2.	Kępace	1	AZP 71-73/2	osada	okres nowożytny
3.	Nagórnik	1	AZP 71-74/3	Ślad osadnictwa wiejskiego wieś	okres nowożytny (XVII-XVIII w.) XIX – XX w.
4.	Mozolice Duże	1	AZP 71-73/5	Ślad osadnictwa osada	epoka kamienia okres nowożytny
5.	Mozolice Duże	2	AZP 71-73/6	osada	okres nowożytny
6.	Mozolice Duże	3	AZP 71-73/7	osada śląd osadnictwa	okres wpływów rzymskich kultura przeworska okres wczesnośredniow

7.	Mozolice Duże	4	AZP 71-73/9	śląd osadnictwa	epoka brązu
8.	Sieciechów	1	AZP 71-73/1	cmentarzysko osada	wczesna epoka żelaza kultura grobów kloszowych epoka brązu
9.	Sieciechów	2	AZP 71-73/3	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa osada	epoka kamienia epoka brązu okres późnośredniow. okres nowożytny
10.	Sieciechów	3	AZP 71-73/4	śląd osadnictwa osada cmentarzysko	epoka kamienia epoka brązu wczesna epoka żelaza kultura grobów kloszowych
11.	Sieciechów	4	AZP 71-73/8	śląd osadnictwa osada osada	epoka kamienia epoka brązu okres wczesnośredniow.
12.	Wola Klasztorna	1	AZP 72-73/16	śląd osadnictwa osada	epoka kamienia okres nowożytny

13.	Wola Klasztorna	2	AZP 72-73/17	osada	okres nowożytny
14.	Wola Klasztorna	3	AZP 72-73/18	osada	okres nowożytny okres późnośredniow.
15.	Wola Klasztorna	4	AZP 72-73/19	śląd osadnictwa osada	epoka kamienia okres nowożytny
16.	Wólka Wojcieszkowska	1	AZP 71-74/4	wieś	okres nowożytny XIX-XX w.
17.	Występ	1	AZP 71-74/5	wieś	okres nowożytny XIX-XX w.
18.	Zajezierze	1	AZP 71-74/1	śląd osadnictwa grodzisko	epoka brązu-wczesna epoka żelaza okres wczesnośredniow. (XI-XIII w.)
19.	Zajezierze	2	AZP 71-74/6	Wieś	okres nowożytny
20.	Zbyczyn	1	AZP 71-74/7	Wieś	okres nowożytny